

Rapport annual 2006

Uniuns regiunalas

Surselva Rumantscha

Uniun dals Grischs

Uniun Rumantscha Grischun Central

Renania

Uniuns surregiunalas

Societad Retorumantscha

Uniun per la Litteratura Rumantscha

Cuminanza Rumantscha da Radio e Televisiun

Uniun da las Rumantschas e dals Rumantschs en la Bassa

Giuventetgna Rumantscha

Quarta Lingua

Rapport annual 2006

© Lia Rumantscha 2007, Cuira

cumposiziun e stampa: Spescha e Grünenfelder, Glion
500 exemplars

funtaunas fotos:

fotos da la HIGA:

ulteriuras:

impressiuns artisticas da la :terrarumantscha
© gasser, derungs – Menga von Sprecher, Turitg
Bündner Tagblatt, Tamara Defilla, Cuira
La Quotidiana, Glion
Grischun vacanzas, Cuira
Südostschweiz, Cuira

Cuntegn

1.	Pled sin via dal president	5
2.	Organigram	
2.1	La Lia Rumantscha sco uniun da tetg	7
2.2	Organigram intern	7
2.3.1	Radunanza da delegadas e delegads	8
2.3.2	Organs executivs e da controlla	11
2.3.3	Cumissiuns, gruppas da lavur e gremis spezial	12
2.3.4	Direcziun e partiziuns	15
2.3.5	Commembers d'onur	16
2.3.6	Defunctas e defuncts 2006	16
3.	Rapport da lavur	
3.1	Lavur dals organs da la LR	17
3.1.1	La radunanza da delegadas e delegads	17
3.1.2	Il cussegl	17
3.1.3	La suprastanza	18
3.1.4	La cumissiun da gestiun	18
3.2	Direcziun	18
3.2.1	Gremi operativ	18
3.2.2	Accents da l'onn	19
3.2.3	Lavurs cun las medias	19
3.2.4	Contacts	20
3.3	Lavurs da las singulas partiziuns	20
3.3.1	LR Center Ladin	20
3.3.2	LR Surselva	24
3.3.3	LR Servetsch da linguistica applitgada rumantscha (SLAR)	28
3.3.4	LR Chanzlia	33
	Persunal	33
	Curs d'integraziun linguistica	33
	Teater rumantsch	34
	Chant e musica	36
	Ediziuns e vendita	36
4.	Documents	
4.1	Scola grischuna 2010 – Posiziun da la Lia Rumantscha	43

5.	Rapports da las uniuns affiliadas	
5.1	Societad Retorumantscha (SRR)	48
5.2	Surselva Romantscha (SR)	51
5.3	Uniun dals Grischs (UdG)	54
5.4	Renania + <i>rapport dals collavuraturs regional</i>	57
5.5	Uniun Rumantscha Grischun Central (URGC) + <i>rapport dal collavuratur regional</i>	63
5.6	Uniun per la Litteratura Rumantscha (ULR)	68
5.7	Cuminanza Rumantscha da Radio e Televisiun (CRR)	70
5.8	Uniun da las Rumantschas e dals Rumantschs en la Bassa (URB)	72
5.9	Giuventetgna Rumantscha (GiuRu) – PUNTS	74
5.10	Quarta Lingua (QL)	79
5.11	Rapport da la Cuminanza da mussadras rumantschas (CMR)	81
6.	Rendaquint da la LR	83

1. Pled sin via dal president

Mia emprima perioda d'uffizi va cun quest onn a fin. Durant quels trais onns hai jau adina puspè clamà e repeti: «Rumantschas e Rumantschs, discurri rumantsch e sajas in zic loschs da vossa lingua materna.» Il rumantsch viva mo sch'el vegn discurrì – e quai en tut ils secturs da la vita quotidiana.

Sche jau dun in sguard enavos sin l'onn passà, èn da menziunar trais muments impurtants per il moviment rumantsch:

1. Il matg 2006 è la Rumantschia stada giast principal al giubileum da 50 onns da la HIGA a Cuira. Cun in'acziun communabla da Radio e Televisiun Rumantscha (RTR), Dicziunari Rumantsch Grischun (DRG), La Quotidiana (LQ), sut l'egida da la Lia Rumantscha (LR) ha la Rumantschia fatg buna promoziun en atgna chaussa avant in grond public. Ils resuns èn stads ordvart positivs ed ins ha apprezzià fermamain questa moda da promoziun da lingua e cultura rumantscha.
2. L'atun passà ha il parlament federal visità la Rumantschia cun la sesiun extra muros a Flem. La lingua e cultura rumantscha èn stadas en il focus naziunal durant pliras emnas – e quai sco anc mai. Era sch'igl ha sco adina dà qua e là ina u l'autra vusch malcontenta, pudain nus sincerar che la sesiun a Flem è stada per la Rumantschia e per l'entir chantun Grischun in grond success. Rumantschas e Rumantschs han nizzegià la chaschun da sa preschentar a la scena politica naziunala cun scharm, vivacità e cumpetenzza – en scadin cas betg sco spezia rara lamentanta. Il resun en las medias svizras è stà correspondent.
3. L'october 2006 ha il Cussegl grond approvà la lescha da linguas dal chantun Grischun. Suenter diversas emprovas en il passà è gartegià il pass ad ina lescha che promova la trilinguitad grischuna dad in maun e protegia las duas gruppaziuns linguisticas latinas da l'auter maun – e quai cun in resultat impressiunant da 106:0 vuschs. Bravo al parlament ed a la regenza grischuna per quest mussavia normativ che na sa chapescha, ord optica democratica, en differents detagls betg da sasez. La decisiun dal parlament vegn dentant contestada e cun il referendum reussì da la «Gruppa d'interess per la libertad da la lingua» vegn decidì davart la lescha en votaziun dal pievel.

Sche jau vi dar in sguard enavant sin il temp che vegn, vuess jau appellar al suandant:

il temp da las restructuraziuns è per il mument terminà. Divers midaments avain nus pudì far, auters però betg. Persunalmain avess jau bain giavischà dapli. I na para dentant anc betg dad esser dapertut madir e perquai dovri perseveranza. Impurtant è dad esser conscient che tut è en moviment – panta rhei, sco ch’ils vegls Grecs schevan – ed i fiss fallà da ruassar ora sin quai che la LR ha cuntanschì fin ussa. Ils proxims onns duess ella dentant puspè metter pli cleramain l’accent sin sia incumbensa primara, q.v.d. definir las finamiras liantas ed a basa da quellas lantschar buns ed interessants projects en favur da la lingua e cultura. Tranter autras è ina finamira quella da promover la marca LR sco la represchentanta da las Rumantschas e dals Rumantschs.

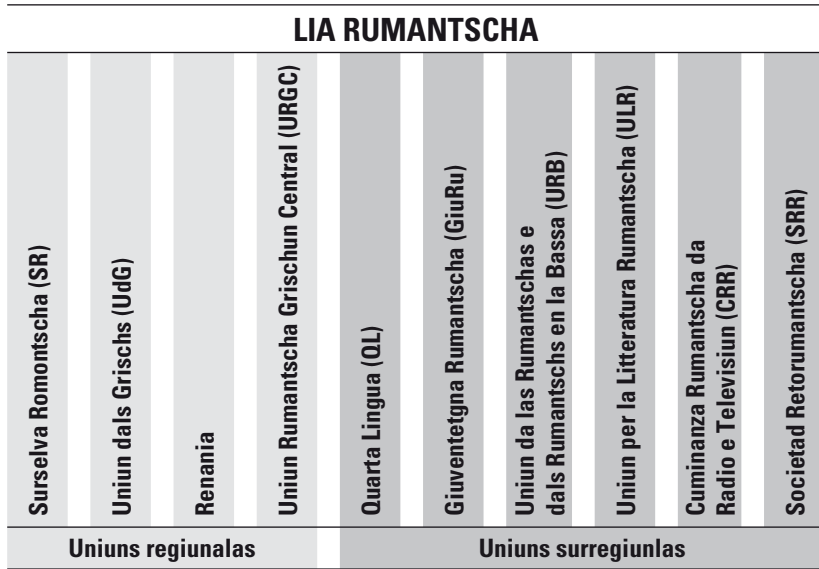
Avant che terminar mes «Pled sin via» vuess jau engraziar: jau driz in cordial «grazia fitg» a l’operativa da la LR cun il secretari general a la testa. Il medem vala era per la suprastanza ed il cussegl. Betg emblidar vi jau la collavuraziun fritgaivla cun las uniuns affiliadas e cun ils gremis politics superiurs.

Persvadì ch’ina lingua viva mo sch’ella vegn discurrìda, repet jau ina giada dapli mes fil cotschen dals davos trais onns: discurrer, discurrer ed anc ina giada discurrer rumantsch cun plaschair e luschezza.

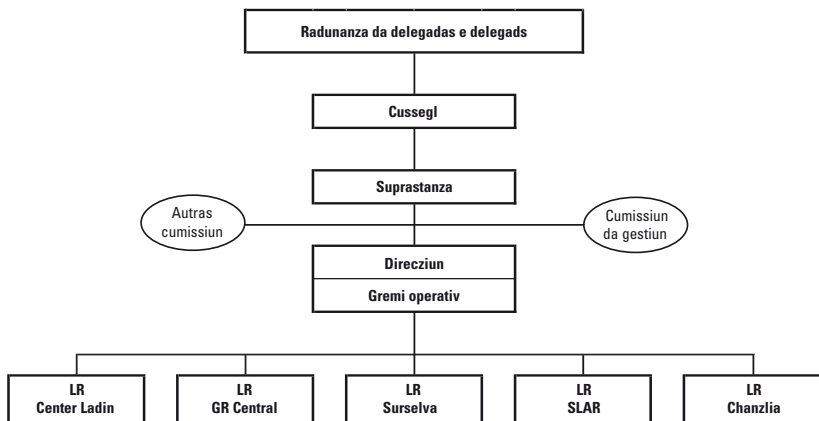
Il president: Vincent Augustin

2. ORGANIGRAM

2.1. La Lia Rumantscha sco uniun da tetg

2.2. Organigram intern

2.3.1. Radunanza da delegadas e delegads

Uniuns regionalas

Surselva Romontscha (18)

Cabalzar Martin, Cumbel
Caprez-Spreiter Vreni, Trin
Ardüser Erwin, Laax
Decurtins Giusep G., Falera
Camartin Sr. Florentina, Laax
Caduff Nicolaus, Vella
Candinas Daniel, Surrein
Capaul Giusep, Mustér
Cathomas Orlando, Domat
Collenberg Linus, Sevgein
Darms-Landolt Margrit, Schnaus
Deplazes Gion T., Domat
Giger Evelina, Curaglia
Hess Toni, Cuirra
Killias-Cantieni Rita, Laax
Manetsch-Berther Miriam, Trun
Quinter Blandina, Trun
Schnoz Martin, Rueun
Sgier-Gartmann Brida, Sevgein
Sulser Duri, Domat

suppleant(a)s
Berther Arno, Sedrun
Blumenthal Duri, Degen
Candrian Thomas, Sagogn
Carigiet David, Glion
Dermont Vitus, Laax
Jeitziner Curdin, Segnas
Lombris Angela, Vella
Mazzetta-Vincenz Astrid, Rabiun
Solèr Paul Valentin, Lumbrein

Uniun dals Grischs (14)

Buob Annemieke, La Punt
Andri Roman, Müstair
Bezzola Carola, Puntraschigna
Bott Renata, Tschierv
Candrian Jon, Zuoz
Denoth Heinz, S-chanf
Ganzoni Riet, Samedan
Gaudenz Steivan, Zernez
Giacometti Robert, Lavin
Gisep-Hofmann Mariachatrina, Scuol
Janett Men, Ardez
Pazeller Constant, Tarasp
Rauch Gustin Uorschla, Scuol
Thom Hermann, Susch
Walther Oscar, Müstair

suppleant(a)s
Felix Chasper Alexander, Sent
Guidon Jacques, Zernez
Nicolay Ursula, Bravuogn
Toutsch Ida, Tschierv

Renania (7)

Caprez-Spreiter Vreni, Trin

Cadonau Andreas, Vuorz
Cavigilli Conrad, Castrisch
Clopath Anita, Maton
Dolf Christ Casper, Vargistagn
Mani Giachen, Donat
Meiler Hanspeter, Flem

suppleant(a)s

Cafilisch Carl, Trin-Digg
Fontana Leni, Flem
Frigg Paul, Preaz
Magnasch Michael, Andeer

Uniu Rumantscha Grischun Central (7)

Dosch Filip, Cunter

Caspar Martegn, Riom
Cina Daniela, Lantsch
Fravi-Baselgia Ida, Lantsch
Plaz Pia, Cuira
Simeon Anita, Turitg
Wasescha Joachim, Savognin

suppleant(a)s

Netzer Rudi, Savognin
Schnöller Christian, Casti

Uniuns surregionalas

Societad Retorumantscha (5)

Collenberg Cristian, Cuira

Caviezel Roman, Cuira
Pult Chasper, Paspels
Spescha Arnold, Cuira
Tomaschett Carli, Cuira

suppleant(a)s

Gaudenz Gion, Schlarigna

Uniu per la Litteratura Rumantscha (5)

Netzer Giovanni, Savognin

Andry Dumenic, Zuoz
Bardill Linard, Scharans
Klainguti Göri, Samedan

suppleant(a)s

Dermont Aita, Laax
Nuotclà Jon, Cuira
Peer Oscar, Cuira
Thöni Gion Peder, Stierva

Cuminanza Rumantscha da Radio e Televisiun (5)

Bezzola Duri, Scuol

Capeder Remi, Casti
Cathomas Bernard, Cuir
Gliott Natalia, Laax
Quinter Martin, Mustér
Willy-Bazzi Claudia, Ftan

suppleant(a)s

Foppa Curdin, Favugn
Godly Remo, Cuir
Haas Theo, Domat
Nicca Kasper, Sufers
Vinzens Norbert, Sedrun

Giuventetgna Rumantscha (5)

Josty Chatrina, Bravuogn

Cantieni Martin, Turitg
Dermont Annatina, Laax
Klaiss Dario, Vella
Nyffeler Oliver, Cuir

suppleant(a)s

Dosch Zegna, Cunter
Duff Armin, Sumvitg

Uniun da las Rumantschas e dals Rumantschs en la Bassa (3)

Vital Cilgia, Goldach

Berther Ciril, Oetwil a. d. L.
Livers Coni, Küssnacht
Sutter Martin, Zug

suppleant(a)s

Cadruvi Claudia, Uzwil
Janett Not, Buchs
Sarott Jachen, Chesalles-sur-Moudon

Quarta Lingua (3)

Killias Anton, Turitg

Böhmer Roland, Langnau
Hew Anna M., Turitg
Truog Roman, Turitg

suppleant(a)s

Bühler Linus, Oberrieden

2.3.2 Organs executivs e da controlla

Cussegl

<i>SR</i>	Martin Cabalzar, Cumbel Vreni Caprez-Spreiter, Trin
<i>UdG</i>	Annemieke Buob, La Punt
<i>Renania</i>	Vreni Caprez-Spreiter, Trin
<i>URGC</i>	Filip Dosch, Cunter
<i>SRR</i>	Cristian Collenberg, Cuir
<i>ULR</i>	Giovanni Netzer, Savognin
<i>CRR</i>	Duri Bezzola, Scuol
<i>URB</i>	Cilgia Vital, Goldach
<i>GiuRu</i>	Chatrina Josty, Cuir
<i>QL</i>	Anton Killias, Turtig

Suprastanza

<i>President</i>	Vincent Augustin, Cuir
<i>Vicepresident</i>	Martin Cantieni, Donat
<i>Assessur(a)s</i>	Men Janett, Ardez Luzia Plaz-Sonder, Savognin Erwin Vincenz, Vella
<i>Suppleant(a)s</i>	Erwin Ardüser, Laax Lina Frei-Baselgia, Tusaun Cristian Joos, Cuir Marta Lemm-Peter, Bever

Cumissiun da gestiun

<i>Revisurs</i>	Paul V. Solèr, Lumbrein Duri Sulser, Domat Doris Casty-Domeni, Trin
<i>Suppleants</i>	Gregor Spinass, Sur Hermann Thom, Susch

Controlla da finanzas

Lischana fiduziari SA
Andri Linsel, Scuol

2.3.3 Cumissiuns, gruppas da lavur e gremis spezial

Cumissiun da chant

Iso Albin, manader, Cuir
Ernst Bromeis, Ardez
Albert Gaudenz, Zuoz
Alexi Nay, Vella
Rudi Netzer, Savognin
Marcus Zarn, Landquart
Andreas Gabriel, LR, Cuir

Cumissiun da lectura

Karin Kohler-Pattis, LR, manadra, Domat
Ursus Baltermia, Savognin (9/2006)
Reto Capeder, Savognin (-9/2006)
Nina Dazzi Andry, Zuoz
Pia Valär, Zuoz
Annamaria Pfister, Schlans
Rico Tambornino, Cuir

Cuminanza da mussadras

Cornelia Cathomen, manadra, Breil
Erica Rada-Spreiter, Trin
Annetta Derungs, Glion
Tania Badel, Bever
Graziella Venzin, Rueun

Conferenza dals scolasts da rumantsch en las scolas medias

Rino Darms, coordinatur, Cuir

Cussegl da la Fundaziun Chasa Rumantscha

Gion T. Deplazes, parsura, Domat
Jon Domenic Parolini, Scuol
Clau Defuns, Cuira
Remi Capeder, Casti
Martin Cantieni, Donat
Vincent Augustin, repr. LR, Cuira
Gion A. Derungs, repr. LR, Cuira
Gieri Seeli, Flem
Genoveva Seger, Lumbrein
Lucian Bigliel, Cuira
Domenic Signorell, Cuira

Gremi da cussegliaziun per dumondas da scola

Gion A. Derungs, LR, manader, Cuira
Reto Capeder, Savognin (-9/2006)
David Flepp, Rueun
Mario Pult, Ftan
Rino Darms, Cuira
Roman Bezzola, Madulain
Leo Thomann, Parsonz
Men Bischoff, Sent
Vitus Dermont, Laax

Gruppa rumantscha dal cussegl grond

Men Bischoff, parsura, Sent
Vitus Dermont, Laax
Gion A. Derungs, LR, Cuira

Gruppa da lavur Lescha da linguas (LLing)

Vincent Augustin, parsura, LR, Cuira
Giusep Nay, Losanna
Bernard Cathomas, Cuira
Romedi Arquint, Cinuos-cel
Chasper Pult, Paspels/Pasqual
Jost Falett, Bever
Armon Vital, Scuol
Martin Bundi, Cuira
Gion A. Derungs, LR, Cuira

HIGA 2006

Gion A. Derungs, LR, coordinatur, Cuira
Esther Bigliel, RTR, Cuira
Martin Cabalzar, LQ, Cuira
Felix Giger, DRG, Cuira
Carli Tomaschett, DRG, Cuira
Marga Secchi, DRG, Cuira
Andrea L. Rassel, LR, Cuira

Sessiun Flem 2006

Gion A. Derungs, LR, coordinatur, Cuira
Andrea L. Rassel, LR, manader da project, Cuira
Andreas Gabriel, LR, resp. voluntaris, Cuira

2.3.4 Direcziun e partiziuns

<i>Partiziun</i>	<i>Tgi</i>	<i>Dapi</i>	<i>Funcziun</i>
Direcziun e Gremi operativ	Gion A. Derungs	1998	direcziun generala
	Andreas Gabriel	1999	manader LR Chanzlia – substitut dal secretari
	Gion Peider Mischol Andrea L. Rassel	1998 2001	manader LR Center Ladin manader LR GR Central, resp. per projects surregiunals
	Martin Mathiuet Anna-Alice Dazzi Gross	2000 1983	manader LR Surselva manadra LR SLAR
LR Center Ladin	Gion Peider Mischol	1998	manader dal center, translaziuns
	Duri Denoth	2000	collavuraziun regiunala
	Anna Ratti	2006	collavuraziun regiunala
LR GR Central	Andrea L. Rassel	2001	manader dal center e resp. per projects surregiunals
	Barbara Riedhauser Reto Capeder	2001 1984	collavuraziun regiunala Sutselva collavuraziun regiunala Surmeir (-8/06)
	Ursus Baltermia	2006	collavuraziun regiunala Surmeir (+ 9/06)
LR Surselva	Martin Mathiuet	2000	manader dal center
	Curdin Tuor	2004	collavuraziun regiunala (-2/06)
	Marina Cahenzli	2006	collavuraziun regiunala (+3/06)
LR SLAR	Anna-Alice Dazzi Gross	1983	manadra SLAR, basa linguistica, rg, cussegliaziun
	Manfred Gross	1983	infurmaziun, documentaziun, lectorats
	Werner Carigiet	2001	projects da scola (-7/06)
	Annalisa Schaniel	1984	projects da scola
	Barbla Etter	2006	projects (+ 11/06)
	Daniel Telli	1996	projects, lectorats, translaziuns
	Gabriela Holderegger	1996	translaziuns, coordinatura
	Marlis Menzli	1986	translaziuns
	Angela Schmed	2001	translaziuns
Gion Peider Mischol	1998	translaziuns	
LR Chanzlia	Andreas Gabriel	1999	manader chanzlia, chant, coord. general
	Nicole Stiefenhofer	2000	correspondenza, teater, emprendista
	Placi Steger	1999	finanzas, curs da linguatg a Cuira, EED
	Mengia Menzli	1989	ediziuns/vendita
	Karin Kohler-Pattis	1991	ediziuns
	Marcellina Cathomas	1999	spediziun
	Duri Denoth	2000	planisaziun EED
	Olivia Derungs	2003	emprendista (-7/06)
	Giovanna Weber	2006	emprendista (+7/06)
LR Scolina	Heidi Caviezel	1990	scolina sursilvana
	Sandra Wagner-Albin	2003	scolina ladina
	Emil Germann	1999	bus e servetschs

2.3.5 Commembers d'onur

Reto Florin, Cuira/Guarda (suprastant LR 1944–1960)

Toni Cantieni, Lai (viceparsura LR 1970–1973; parsura LR 1984–1991)

Martin Bundi, Cuira/Sagogn, istoricher e politicher

Giusep Nay, Losanna, anteriur president dal Tribunal federal

2.3.6 Defunctas e defuncts 2006

Nus ans regurdain en pia memoria da las defunctas e dals defuncts ch'èn s'engaschads en ina moda u l'autra per il moviment rumantsch:

Dr. Pius Tomaschett	1923–2006
Augustin Manetsch	1939–2006
Daniel Schmid	1941–2006

3. RAPPORT DA LAVUR 2006

3.1 Lavur dals organs da la LR

3.1.1 La radunanza da delegadas e delegads

La bain frequentada radunanza da delegadas e delegads (RD) da l'onn 2006 ha gì lieu ils 28 d'october 2006 a Domat. La RD ha approvà il rapport annual, il quint e la bilantscha 2005, medemamain il preventiv ed il program da lavur 2007.

Ultra da las tractandas statutaras ha la RD suenter explicaziuns e lungas discussiuns refusà la moziun da l'Uniun dals Grischs (UdG). La refusa n'è betg da considerar sco mancanza d'attenziun da la LR vers l'Engiadina ed en spezial vers la tgira dals idioms. La politica da la LR è da promover a medem temp il rumantsch grischun ed ils idioms, e la LR è parzialmain la fallada adressa per la critica fatga en la moziun.

En pli approva la RD las propostas dal cussegl concernent la nova cumposiziun da la suprastanza e da la RD e sancziunescha la revisiun parziala dals tschentaments.

Plinavant elegia la RD ils gremis da la LR per il trienni da legislatura 2007–2009 ed engrazia als partints.

Suenter blers onns nominescha la LR puspè dus commembers d'onur en las persunas da Martin Bundi e Giusep Nay en undrientscha da lur prestaziuns per la lingua e cultura rumantscha.

3.1.2 Il cussegl

Il cussegl consista da la suprastanza da la LR e dals parsuras da la uniuns affiliadas ed è il gremi consultativ e directiv da la suprastanza. El ha en particular la cumpetenzza da predeliberar tut las fatschentas che la suprastanza suttametta a la RD e fa ina fin duas sedutas ad onn – ina tematica ed ina predeliberanta per la RD.

L'onn 2006 è il cussegl s'inscuntrà il settember per predeliberar las fatschentas per la RD. Ils temas principals èn stads terminar ad interim la restructuraziun da la LR cun adattar ils tschentaments e la cumposiziun da

la suprastanza, dal cussegl e da la RD, las preparaziun da las elecziuns per il trienni 2007–2009 e plinavant ils projects HIGA e Sessiun 2006.

3.1.3 La suprastanza

La suprastanza ha deliberà en 13 sedutas 116 tractandas. Ils temas principals da quest onn: restructuraziun da la LR e da sias uniuns affiliadas, lescha da linguas chantunala, program fundamental scola grischuna 2010, finanzas, dicziunari puter, curs d'integraziun linguistica, preschientscha rumantscha a la HIGA ed a la Sessiun 2006 a Flem, promoziun da la lingua discurredda, moziun UdG, scola stgalim aut en Val Alvra, revisiun parziala dals tschentaments, elecziuns per il trienni 2007–2009, commembranza d'onur, seduta strategica suprastanza e gremi operativ, inserziun da la plazza da secretari, program da lavur e preventiv 2007, collavuraziun interladina, dumondas da bilinguitad ed autras pli.

3.1.4 La cumissiun da gestiun

La gestiun da la LR vegn examinada da la cumissiun da gestiun. Quella stat sut il presidi da Paul Valentin Solèr e fa sia lavur usitadamain en duas sedutas. Las finanzas da la LR vegnan examinadas da la Lischana Fiduziari SA, Scuol.

3.2 Direcziun

3.2.1 Gremi operativ

Ina part da la restructuraziun da la LR è l'installaziun dal gremi operativ (GO). Quel ha entschet sia lavur l'entschatta 2006, consista dal secretari e dals manaders da las partiziuns e vegn manà dal secretari. Il GO è s'inscuntrà ina giada il mais ed ha sulettamain funcziun operativa. Quai vul dir ch'el prepara materialias da discussiun e da decisiun per la suprastanza, exequescha las decisiuns da quella, represchenta ils interess da la chasa e da las regiuns e coordinescha las activitads entaifer il manaschi. La gestiun è l'incumbensa dal secretari che maina cun cumpetenza directiva il GO e represchenta quel en suprastanza ed en ils auters gremis superiors.

3.2.2 Accents da l'onn

HIGA: per il giubileum da 50 onns da la HIGA ha la direcziun da quella tschertgà la Rumantschia sco accent principal da l'exposiziun. Il Radio e Televisiun Rumantscha (RTR), il Dicziunari Rumantsch Grischun, La Quotidiana (LQ) sut direcziun da la LR han realisà in project communabel e procurà per in ferm accent rumantsch en l'exposiziun ch'è stada fin qua mo tudestga. Il project, realisà dals architects gasser & derungs, ha persvadì cun sias trais inslas da cultura, artisanadi e gastronomia ed ha evocà bain inqual reacziun sco «müönd dia Romana au do si» fin a «Die Romanen begeistern» en il Bündner Tagblatt. Il project è stà in cumplain success.

La Sessiun a Flem: tranter ils 19 da settember ed ils 6 d'october 2006 ha l'Assemblea federala visità la Rumantschia cun la Sessiun a Flem. La LR è s'engaschada per in dign segiurn dals giasts a Flem. Ella ha represchentà l'aspect rumantsch en il comitè d'organisaziun chantunal e procurà cun sia insla en il center da visita, l'installaziun artistica, ils voluntaris, la scolaзиun rumantscha dal persunal d'hotel e bleras translaziuns per ina buna preschientscha en il manaschi da la Sessiun. Ultra da quai ha ella nizzegià la chaschun da far lobbying durant l'entir temp ed en spezial cun la saira rumantscha cun bunamain 100 persunas envidadas. Ils contacts culturals, gastronomic e da promoziun economica cun las regiuns rumantschas han dà ina bun'impressiun als giasts da Berna. Malgrà la critica da tals ch'èn bunamain adina malcontentes è la LR satisfatga dal cuntanschì.

Lescha da linguas chantunala e federala (LLing): la LR è s'engaschada sin nivel chantunal sur la Gruppa rumantscha dal Cussegl Grond (GrCG) per la lingua chantunala e sur ils parlamentaris federals per la LLing federala.

3.2.3 Lavur cun las medias

La LR è conscienta che las medias rumantschas giogan ina rolla fitg impurtanta en il moviment rumantsch. Perquai sa stenta ella era per in bun contact cun quellas e sustegna ellas tenor sias pussaivladads. Quellas èn dentant limitadas, uschia che la LR s'engascha en spezial per la qualitat linguistica e porscha instrucziun da rumantsch, translaziuns e lectorats tenor giavisch.

L'onn 2006 è stà caracterisà da dus elements novs en la collavuraziun tranter la LR e las medias rumantschas. Cun plaschair menziunescha la LR il project communabel a la HIGA, nua che RTR, DRG, LQ ed LR han procurà per in ferm accent rumantsch. Latiers vegn il giubileum da 10 onns LQ, durant il qual LQ ed LR han collavurà intensivamain e cun success sin il sector da la distribuziun.

La LR persequitescha cun egl avert e sustegna era la lavur da l'ANR, sco era las gasettas regionalas Posta Ladina, PUNTS e Pagina da Surmeir.

La LR infurmescha regularmain u tenor basegn las medias davart il rumantsch en general e davart sia lavur en spezial.

3.2.4 Contacts

Tenor ils tschentaments da la LR ha il secretariat general sper projects e la lavur quotidiana era da tgirar ils contacts cun las autoritads ed instituziuns sin ils divers plauns. El ha tenor basegn ed opportunitad contact cun:

- las autoritads federalas, chantunalas e communalas
- las societads grischunas per lingua e cultura
- las scolas e la baselgia
- diversas instituziuns ed organisaziuns naziunalas ed internaziunalas.

Ultra dal secretari e da las collavuraturas e dals collavuratur stattan a disposiziun numerusas persunas per represchentar la Rumantschia en ils gremis che la LR considerescha sco impurtants.

3.3 Lavurs da las singulas partiziuns

3.3.1 LR Center Ladin

Gestiun dal center

Als 16 marz 2006 es statta l'avertüra ufficala dal Center Ladin (CL) a Zernez cun ün'infuormaziun a las medias. Quellas han lura rapportà detagliadamaing davart ils intents dal CL e la lavur dals collavuratuors regionalis. L'infrastructura ha funcziunà da prüm'innan perfettamaing ed eir las structuradas s'han verificadas cun tschertas resalvas. Natüralmaing cha tuot quistas müdadas sun statta colliadas cun blera lavur ed han chaschunà vastas discussiuns tanter la Lia Rumantscha e l'Uniun dals Grischs. Davo il transferimaint dal material da documentaziun – Annalas, Chalenders Ladins, Aviöls, Duns da Nadal, Center didactic da la Conferenza generala ladina (CGL) – vaina pudü serrar il büro a Scuol. Implü esa stat da piserar cha tuot ils cudeschs rumantschs, discs cumpacts, dicziunaris e material d'instrucziun sajan avantman in nossa butia. Als 2 settember 2006 ha gnü lö il di da las portas avertas cun da tuottas sorts contribuziuns: musica, prelecziun da las istorgias da la concorrenza da scriber Pledpierla e scumpart dals premis, ustaria. L'arrandschamaint ha gnü ün bun success ed es eir gnü sustgnü da la mansteranza indigena.

Als 1. gün 2006 ha cumanzà Anna Ratti sia lavur sco collavuratura regiunala cun ün pensum da 50 %. Ultra da la lavur generala e da progets as dedichescha ella specialmaing a l'Engiadin'Ota, intant cha Duri Denoth es respunsabel per l'Engiadina Bassa e Gion Peider Mischol per Zernez e la Val Müstair.

Principi october ha cumanzà Theresa Hösli sia lavur sco secretaria dal CL. Nus sperain ch'ella possa surtour bain blera lavur administrativa e cha'ls collavuratuors hajan uschè daplü temp a disposiziun per las incumbenzas affidadas ad els.

Eir l'on passà han ils collavuratuors frequentà cuors/scolaziuns da perfecziunamaint, implü han els redot bain quantas sururas e dis da vacanzas chi's vaivan mantunats d'ürant ils ultims ons.

Contacts

Il CL es dvantà bain svelto ün lö d'inscunter e d'infuormaziun. Oters contacts han lö regularmaing in occasiun da prelecziuns, exposiziuns, teaters, referats, chomps da vacanzas da giuvenils ed occurrenzas da tuot gener sco eir cun singulas persunas per sentir il «puls dal rumauntsch». Adüna darcheu esa da render attent a persunas d'instituziuns publicas da far adöver dal rumantsch.

Specialmaing vaina gnü contact cun la Biosfera Val Müstair (la lingua e cultura rumantscha es üna part essenziala dal proget), culs respunsabels dal Bus d'Engiadina, da l'Ospidel d'Engiadin'Ota e da l'AlpenAkademie e cun rapreschantants da la baselgia refuormada in Engiadin'Ota per daplü preschentscha rumantscha, cul KUBUS (Kulturbüro Segl e Societed per la perscrutaziun da la cultura grischuna) per üna collavuraziun plü stretta per dar daplü pais a la cultura rumantscha in Engiadin'Ota. In quist connex vaina eir invià la collavuraziun cul president da la Società culturale Bregaglia, Gian Walther. Contacts cun plüs exponents da la cultura taliana in Engiadina han il böt da s'ingaschar cumünaivelmaing per ediziuns e progets multiculturalis, ma eir il barat d'ideas cun la Biblioteca Engiadinaisa a Segl, cun Claudia Knapp per la biblioteca da Not Vital chi vess da gnir drizzada aint ad Ardez e cun l'Archiv Culturel d'Engiadin'Ota.

Preschaints eschna eir stats:

- di da las portas avertas da Radio e Televisiun Rumantscha
- sessiun dal parlamaint cul giubileum da «10 ons La Quotidiana» a Flem
- Higa a Cuoir
- festa da la biblioteca populara a Scuol cun ün referat da Chasper Pult e prelecziuns sün via
- preschantaziun dal «Program central per la scoula grischuna 2010» cun cusgliar guvernativ Claudio Lardi
- preschantaziun dal proget da fusiun da las scoulas Ardez-Zernez
- radunanza generala Conferenza Generala Ladina (CGL).

Cuors da rumantsch

Daspö l'on 2006 es il Center Ladin responsabel per tuottas activitats e finanzas da l'anteriura Scuntrada e Fuormaziun Ladina (SFL). Id ha dat müdamaints ed adattaziuns tant pro'l cuntgnü sco eir pro l'administraziun dals cuors. I sun gnüts realisats 20 cuors d'integraziun, da conversaзиun e d'agüd per genituors cun 178 partecipants. A Scuol ed a Sta. Maria s'han partecipadas 88 personas a 10 cuors intensivs da rumantsch. Per magistras e magisters dals cuors da rumantsch vain nus organisà ün cuors da fuormaziun cul titel «Nouvs impuls per l'instrucziun da rumantsch sco lingua estra».

Ultra dals cuors da rumantsch ha il Center Ladin organisà cuors ed inscunTERS per promover la lingua e cultura rumantscha sco sairadas da litteratura in collavuraziun cun l'Uniun dals Grischs, inscunTERS da promoziun per l'Archiv cultural d'Engiadina Bassa in collavuraziun cun la Pro Engiadina Bassa ed oters plü.

Il Center Ladin es partecipà al proget per la scolaziun da creschüts dal Forum d'economia d'Engiadina Bassa e Val Müstair. La broschüra chi vain publichada da quist gremi serva eir al Center Ladin per publicar sias activitats i'l sector da fuormaziun. Nus collavurain cun la Fundaziun Chesa Planta in connex culs cuors intensivs da rumantsch. Culs cumüns da Samedan e Bever vain nus pudü arrandschar üna partecipaziun finanziaria vi dals cuosts per cuors d'agüd per genituors, quai permetta da redüer il predsch per quels cuors e tils renda uschè plü attractivs.

Per mancanza d'annunzchas ha il cuors da rumantsch per chanzlists stuvü gnir spostà.

Ediziuns

- Musical: Il rai chi vaiva invlidà il temp. Da quist musical es gnü edi ün quadern da chanzuns, ün disc cumpact, ün cudesch da pops; uffants da la 1. fin 4. classa da la scoula da Zernez han registrà quist toc e rapreschantà tal in occasiun d'üna vernissascha. Ils magisters Curdin Linsel, Steivan Gaudenz e'l Radio Rumantsch meritan nos ingrazchamaint per la buna collavuraziun.
- Peider Könz: Tscharvè verd ed oters raquints
- Leta Semadeni: Istorgias da chadafö/Küchengeschichten
- Chasa Paterna: Amurellas, duonnas quintan istorgias d'amur
- Dun da Nadal
- Program d'ediziuns pel 2007
- Dat support ill'elavuraziun electronica da datas per reedir il dicziunari puter

Traducziuns

Il CL, insembel cul Servezzan linguistic da la Lia Rumantscha (Sling), pissera per traducziuns e sustegns linguistics. La gronda lavur as concentrescha sün la traducziun d'inserats e comunicaziuns per cumüns da l'Engia-

din'Ota, da ledschas, regulativs ed actas da process. Ma eir societats, corporaziuns, tribunals, scoulas e persunas privatas toccan pro nossa cliantella. Nus dovrain relativmaing bler temp per evader quistas lavuors.

Progets

La concorrenza da scriver per uffants e giuvenils Pledpierla es gnüda realisada per la 5avla vouta. Da las 194 contribuziuns inoltradas han pustüt quellas da las prümas duos categorias üna buna qualità litterara e linguistica, main bunas sun las lavuors dals giuvenils. Ils premis sun gnüts surdats in occasiun dal di da las portas avertas dal CL a Zernez. Ils texts premiats sun gnüts publicchats aint il Chalender Ladin 2007. Nus ingrazchain a tuot ils donatuors per lur sustegn finanziel.

Samedan multicultural: Il premi cultural 2006 da l'UdG ha surgni il cumün da Samedan per seis progets da bilingüità e mantegniment dal rumantsch. Quist premi es gnü surdat in fuorma d'üna «festa cumünela». Il CL ha güdà a la secziun Bernina da l'UdG pro l'organisaziun da la saira multiculturala dals 13 schner 2007 a Samedan. Ultra da prelecziuns bilinguas, animaziun per uffants, producciuns d'uffants, musica da tuot gener sun statts da la partida eir famiglias portugaisas e vuclinas-chas cun ün bun büfè da specialitats da lur contuorns.

Ulteriur support a l'UdG ed a la CGL

Cuvis/plazzets: Adüna darcheu tscherchaina il contact culs cuvis per realisar progets in fuorma da plazzets, dietas ed otras occurrenz, quai eir in collavuraziun cul Chesin Manella. Insembel cul cuvi dal lö chürain nus cun success il Cafè rumantsch a Scuol.

Per las paginas d'internet da l'UdG ha il Center Ladin fat la lavur da mantegniment e d'actualisaziun. Implü vain nus güdà a Pol Clo Nicolay in connex cun problems e dumondas davart l'elavuraziun electronica da datas (eed) e pisserà cha l'installaziun da la nouva infrastruttura d'eed dal Chesin Manella funcziuna.

In collavuraziun cun la Conferenza Generala Ladin metta il Center Ladin a disposiziun il material dal Center didactic da la CGL illas localitats dal Center Ladin a Zernez. La CGL pissera pel mantegniment e la propaganda in connex cun quista sporta.

Lavur cun las medias

Il contact cun las medias es gnü intensivà per render plü cuntshainta la lavur dal CL e preschantar plü visibelmaing l'ingaschaint pel rumantsch ladin. In quist regard esa da manzunar ils contacts cun l'Agentura da novitats rumantscha (ANR), Radio e Televisiun Rumantscha, La Quotidiana (derasaziun e collavuraziun), publicaziun turistica Allegra (paginas rumantschas), Radio della Svizzera Italiana (preschantà la situaziun dal rumantsch).

Collavuraziun i' gremi operativ

Las sezzüdas dal gremi operativ sun importantas per coordinar la lavur ed ils progets surregionals. Important esa eir da gnir a savair che cha las otras regiuns fan e che progets chi pudessan esser interessants eir per nus. Üna dieta a Domat insembel cun la suprastanza da la Lia Rumantscha ha tematisà la strategia futura e provà d'eruir ils puncts essenzials per üna lavur efficazia. Il gremi operativ ha trattà ün model per üna chasa editura rumantscha.

Gion Peider Mischol, manader dal center

3.3.2 LR Surselva

Organisaziun dil menaschi

Cugl 1. da schaner 2006 ha la Lia Rumantscha surpriu la responsabladad (giuridica) per il center a Laax. La gestiun ed il cussegl accumpignont han saviu surdar in menaschi organisau parzialmein professiunal, endrizzau en moda adequata e cun ina basa finanziaria sauna. Tuttina ha ei dau enqual midada structurala ed organisatoria. Ins ei en special sespruau da purificar las structures da menaschi denter la Lia Rumantscha Surselva, la Scuntrada e formaziun Surselva (SFS) ed il CCM. Il rapport da lavur sin basa d'in program electronic professiunal da recepir lavur ei secumprovaus cumpleinamein!

Persunal

Curdin Tuor, il schef da biro, ha bandunau siu plaz da lavur la fin da fevrer ed igl ei senza dubi stau in grond avantatg che la successura, dunna Marina Cahenzli, enconuscheva gia il menaschi ed ei stada disponibla naven da calonda fevrer. Aschia ei la surdada sesplegada optimalmein. A Curdin Tuor engraziel jeu grondamein per sia buna lavur.

Enteifer cuort temps ha dunna Cahenzli optimau e per part automatisau differents process da lavur, installau las paginas d'Internet, actualisau l'infrastructura ed adattau igl entir sistem da contabilitad a quel dalla Lia Rumantscha.

A dunna Cahenzli eis ei era gartegiau d'introducir in sistem da disposiziun da lavur adequat al persunal e da scaffir ina cultura da lavur emperneivla.

Tut en tut ha il Center Surselva puspei occupau ver 500% plazz da lavur interns (el secretariat ed ella gestiun) ed engaschau en las differentas spartas e projects ca. 80 collaboraturas externas parzialmein. Ton intern sco extern ei la collaboraziun stada – cun pintgas excepziuns – fetg buna.

HIGA :terrarumantscha – impressiun da las inslas

HIGA :terrarumantscha – pavigliun da musica

Acziuns e projects Lia Rumantscha Surselva (LRS)

Serada culturala Surselva Romontscha a Glion

Ils 18 da mars ein la Romania e la Renania s'unidas a Glion ella nova uniun Surselva Romontscha (SR). La LRS ha surpriu l'organisaziun da quell'occurrenza.

Plema d'aur e Miur romontscha

La Lia Rumantscha Surselva ha envidau per l'endischavla gada affons, giuvenils e carschi da prender part alla concorrenza litterara «Plema d'aur» ed alla concorrenza «Miur romontscha». Culla concorrenza «Plema d'aur» duein Romontschs e Romontschas da tuttas vegliadetgnas vegnir motivai da s'occupar dil lungatg scret. La concorrenza «Miur romontscha» sedrezza a creaturs da paginas d'Internet romontschas.

Ils 28 da matg 2006 vein nus communicau en casa da scola a Castrisch ils victurs e surdau la «Plema d'aur» ed il premi d'Internet «Miur romontscha».

Per l'emprema ga ha la Lia Rumantscha Surselva ediu in cudischet cun las 50 meglieras lavurs inoltradas.

Producziun da cudischs

Plema d'aur 2006

Quei cudischet ei in unicat. Affons da siat onns tochen scribents els 50 ed arrivai el tschiel dils classichers litterars han la honur d'esser ils elegi dalle giurias e dattan per aschi da dir il maun in a l'auter. Varga 50 participontas e participonts (dils varga 200) dalla concorrenza «Plema d'aur 2006» expriman cheu sentiments, descrivan eveniments, relatatan d'experienceschas e siemian d'utschals barsai e dalla tiara dalla cucagna.

Tschuetta 2006

Igl onn 2006 ei la Tschuetta sefatschentada cul tema «sport». Ins sa leger co nos tats e nossas tattas fagevan sport. Nus vein visitau sportistas e sportists da nossa regiun e contactau atlets da num naziunal ed internaziunal. Era la nova Tschuetta cuntegn giugs, legns ni acziuns. Specialmein beneventein nus uonn era lecturas e lecturs da Surmir. Aschia anflan ins texts en sursilvan, sutsilvan e surmiran. Quei ei «fair play» romontsch. Las redacturas (giuvnas), il layouter e la stampa han dau tutta breigia ed il product ei bials pir che mai!

Cudisch d'affons: Il retg che haveva emblidau il temps

Il cudisch d'«Il retg che haveva emblidau il temps» ei in'ediziun communabla cun ils centers Lia Rumantscha Grischun central e Center ladin. Ord vesta pedagogica ei quella praula da gronda valor.

Vendita da cudischs

Sin incumbensa dalla Surselva Romontscha havein nus fatg la vendita da differents products:

- Tschespet 71: Romana da Leontina Lergier-Caviezel
- Tschespet 72: Il barun dalla Muota da Theo Candinas
- Tschespet 73: Settembrini – Veta e meinis da Leo Tuor
- Disc cumpact «Reminiscenzas» da Giusep Maissen 1906–1963
- Nossadunna dalla glisch da Pius Tomaschett

Projects da stad

Quiz da tastga:

Uonn han ils students e las studentas produciu treis novs quizzes da tastga. Ils temas dils treis differents quizzes ein illusiuns, conversaziun e logica.

Inventarisaziun digitala dil museum a Laax:

Per incumbensa dalla Pro Laax han nov giuvenils luvrau duront treis jamnas vid l’inventarisaziun digitala dil museum a Laax.

Assamblea federala a Flem

Duront las treis jamnas dils 19-09-2006 tochen ils 06-10-2006 ha giu liug la Sessiun a Flem. Cun in agen stan el center da viseta ha la Regiun Surselva presentau la Porta Alpina e la Surselva en general. Per incumbensa dalla Regiun Surselva havein nus organisau il giug cun damondas ord la Surselva.

Surselva futur

Era per incumbensa dalla Regiun Surselva havein nus organisau la concurrenza d’ideas «Surselva futur».

Sentupada dils cauvitgs a Trun

Organisaziun dalla dieta dils cauvitgs per incumbensa dalla Surselva Romontscha e presentaziun dalla Lia Rumantscha Surselva.

Mieds diagnostics e d’instrucziun per la logopedia

Per incumbensa dalla Regiun Surselva haveva il CCM giu elaborau cun ina grupp da lavur in concept per realisar mieds diagnostics e d’instrucziun per la logopedia, legastenia e discalculia. Quei concept sursilvan ei vegnius adattaus agl entir intschesch romontsch e lu vegnius acceptaus dil cantun. Ussa ha igl uffeci da scola incumbensau il menader dalla Lia Rumantscha Surselva da menar il project e contribuui ina summa da 180 000 fr., reparatida sin treis onns, per la realisaziun. Ils purtaders dall’instrucziun speciala ein dumandai d’era contribuir ina part vid ils cuosts per ch’ins sappi la finala procurar per material adequat.

Il svilup demografic fa quitaus

Il svilup demografic ellas valladas romontschas dat da patertgar! Ils proxims onns vegnan a purtar ina restructuraziun sin differents camps ch’en-grevegian aunc dapli la situaziun dil romontsch. Aschia eis ei da quintar

ch'ina entira roscha da scolas siari las portas – nun ch'ins pondereschi auters models; adequats, innovativs ... Perquei ha la Lia Rumantscha Surselva realisau cun in sponsoring da Microsoft Svizra in video ch'emprova da dilucidar la situaziun e proponer co ins savess organisar parzialmein ina scola decentrala (parzialmein virtuala) e tuttina corrispunder allas pretenziuns da qualitat, gie schizun daventar ina scola attractiva, moderna, innovativa.

Minoriada

Per incumbensa dil Forum internaziunal da cultura ha il CCM sviluppau in preconcept per ina «Minoriada» – in'olimpiada da minoritads – ella regiun da Mustér e contuorn.

Midar casa

Il CCM e la finala la Lia Rumantscha Surselva ein sesviluppai ils davos onns remarcablamein. Entschiet havein nus igl onn 2000 cun 130 % plaz da lavur ed occupein da present la gestiun ed il secretariat cun ca 500 % senza che la LR hagi augmentau finanzialmein la purschida. Ils cuosts da personal intern (ca. 370 %) e tuttas/tuts collaboraturAs libras/libers (ca. 80 personas en temps parzial) vegnan pagai ord il recav da menaschi respectiv cun daners jasters recaltgai dalla casa. Era ils indrezs e l'infrastructura ein finanziaii ord il quen da gestiun current. Denter auter ha ei giu num da remplazzar 60 maschinas da scriver cun 55 laptops ...

En Casa de Mont ei sedau duront igl onn 2006 in problem da plaz per las collaboraturas, per il material (cudischs) ed in problem logistic. Nus essan stai avon la damonda da reducir il menaschi ni da tschercar in'otra soluziun da localitads. La finala ei sedau la pussevividad d'affittar localitads ton per il secretariat sco era per cuors, seminaris e sesidas egl anteriur hotel Arena Alva a Laax. Culs novs stabiliments vegn la logistica simplificada essenzialmein, il secretariat dispona egl avegnir da siat plazs da lavur e treis locals da cuors (inclus in'aula per ca. 80 personas). El sutterren vegn installau ina gallaria per exposiziuns. L'idea ei da promover giuvens artists (sursilvans) e da presentar ina tochen duas gadas ad onn in artist da renum. E tschalers per il material ein accessibels cun ascensurs e stattan a disposiziun en abundonza. Il concept da menaschi prevesa pia in augment considerabel dall'actividad. La gagliardia da riscar ina tala aventura ha cudizzau, il president ed il secretari general dalla Lia Rumantscha han fatg fidonza e dau curascha. Aschia midein nus la fin da settember 2007 casa. La finamira ei clara: augmentar la preschientscha e l'actividad a favur da lungatg, cultura e formaziun! A tut tgi che sustegn nus ideal- e materialmein e gida ad ademplier nossa biala incumbensa engraziein nus da cor!

Martin Mathiuet, manader dal center

3.3.3 LR SLAR – Servetsch da linguistica applitgada rumantscha

Il SLAR sa cumpona da las trais partiziuns e vegn manà dad AAD:

- **Linguistica:** Anna-Alice Dazzi Gross, lic.fil. I (AAD), dr. Manfred Gross (MG), Daniel Telli, cand. fil. I (DT), studentAs: Marietta Cathomas, Breil, Matteo de Pedrini, Schlarigna, (div. projects).
- **Scola /Furmaziun:** Werner Carigiet, lic. fil. I (CW) – fin fanadur 2006, Barbla Etter, lic. fil. I (BE) – a partir da november 2006, Annalisa Schaniel (AS), scolasta, student: Nicolas Bühler, Geneva
- **Translaziuns:** Gabriela Holderegger, manadra (GH), Marlis Menzli (MM), Angela Schmed (ASchm), student: Nicolas Bühler, Geneva

SLAR – partiziun «LINGUISTICA»

Banca da datas linguisticas/PG

Preschentaziun dal *Pledari Grond online* a las medias, il matg 2006, durant l'exposiziun Terra rumantscha a la HIGA. Il PG online è il resultat d'in project communabel da la LR e da la GiuRu. Sin iniziativa da la GiuRu ha l'incumbensà per dumondas da l'EED/LR, Duri Denoth, elavurà in concept ed ha preparà en collavuraziun cun *Gion-Andri Cantieni* da la Giuru (Giuventetgna Rumantscha) e cun la linguista dal SLAR, Anna-Alice Dazzi il PG online.

Medemamain durant la HIGA ha la *Chasa editura spezialisada Duboux Editions SA, Thun*, preschentà lur trais dicziunaris *Gourmet, rumantsch-tudestg/tudestg-rumantsch, rumantsch-talian/talian-rumantsch e rumantsch-franzos/franzos-rumantsch*.

Il SLAR ha sustegnì ils editurs en las dumondas linguisticas e terminologicas rumantschas. Quella lavur tranter linguista ed experts dal fatg han pussibilità da crear resp. standardisar numerusa terminologia da la cuschi-na, nutriment e tegnairchasa, entrada en il PG.

La lavur d'actualisaziun da nossa banca da datas dal pledari grond è in pensum permanent. Era quest onn da lavur avain nus excerptà numerusas ovras e texts (*Istorgia Grischuna, MS Office, Biologia, dicziunaris Gourmet, etc.*) ed endatà la terminologia correspondenten en nossa banca da datas.

Accompagnament linguistic dal project «rg en scola» dal DECA

- Represchentanza linguistica en la grupp da lavur Lingua dal project «rg en scola» (AAD)
- Standardisaziun e coordinaziun da la terminologia necessaria per il nov med Biologia per il stgalim aut (transl. Ester Caduff Alkurdi, lectorat Felix Giger e Marga A. Secchi/Institut DRG, standardisaziun AADG/LR SLAR)

- Lectorat linguistic dal med *Matematica* 1.–6.cl. incl. Fegls da lavur (transl. AS/LR SLAR, lectorat linguistic MG/LR SLAR)
- Lectorat da *Texts da lectura incl. exercizis*, rg en scola (MG/LR SLAR)
- Lectorat linguistic dal nov med *Lavurs a maun* (transl. Ursulina Monn, lectorat ling. LR SLAR)
- Accumpanament linguistic da diff. curs da cader rg, organisads da la SAP Cuira (AAD, MG/LR SLAR)

En connex cun l'elavuraziun da novs meds d'instrucziun ha il SLAR elavurà la basa per discutir e decider (internamain, ma era cun ils maina-projects rg en scola, il Servetsch chant. da transl., la Cumissiun chantunala da nomenclatura ed ils auturs da la Grammatica d'instrucziun rg (cf. sut) davart ulteriurs pass da standardisaziun dal rg necessaris en vista al diever dal rg en scola. La finamira è da coordinar e d'integrar quels en tut las ovras da referenza rg, PG, PG online, Grammaticas rg, diff. materialias da curs rg, novs meds d'instrucziun rg.

MS Office Rumantsch

L'entschatta da l'onh han MG e DT fatg las davosas lavurs da correctura e verificaziun tant per il MS Office sco per il program da correctura ortografica. La preschentaziun publica da *MS Office Rumantsch* incl. program da correctura ortografica rum., tras Peter Waser, CEO Microsoft Svizra, cuss. gov. Claudio Lardi ed AAD/SLAR (Sfidas linguisticas dal project), ha gè lieu ils 27-06-06, 19.00 a Berna ed ils 28-06-06 a Cuira (AAD).

Da la lavur vi da quel grond project ha profità era la banca da datas linguisticas da la LR. Nus avain numnadamain creà resp. standardisà d'ina vart la terminologia specifica per il MS Office (ca. 3000 pleds e terms novs) ed eliminà numerusas inconsistenzas e variantas ortograficas nunnecessarias dal PG, scuvertas cun preparar il program da correctura. En connex cun l'elavuraziun dal program da correctura avain nus ultra da quai fatg ulteriurs pass da standardisaziun dal rg.

Ils contacts stabilids cun MS han era purtà ulteriuras incumbensa da translatar texts per rumantsch (MG e DT) via la firma *Lionbridge / Logrus International Corporation*, la quala lavura per numerusas firmas globalas.

Project mini-dicziunaris/mini-dico

Il LR SLAR/MG e DT han elavurà resp. lectorà en collavuraziun cun l'editur franzos/breton Yoran Embanner ed l'autur da dus da quels dicziunaris ils quatter *Mini-dicziunaris*, *rumantsch-tudestg/deutsch-romanisch* (lectorat LR), *rumantsch-talian/italiano-romancio* (autura LR), *rumantsch-franzos/français-romanche* (lectorat LR), *rumantsch-englais/English-Romansh* (autura LR). Tranter auter ha mintga parlamentariA da la Sessiun a Flem survegnì in exemplar da sia lingua.

Project software da banca per rumantsch

Incumbensa pli gronda pajada da la Finnova/Banca chantunala grischuna. Translaziun e lectorat da numerus formulars bancars electronics (DT/MG). Quel project vegn terminà il 2007.

Projects dicziunaris rg per la scola

Il LR SLAR ha survegnì dal chantun GR l'incumbensa d'elavurar dus dicziunaris:

- Dicziunari fundamental/Grundschulwörterbuch (Langenscheidt), 2.-4./5.cl
- Dicziunari Explorer Langenscheidt, stgalim aut e creschids

Quest onn ha la sutpartiziun Linguistica/SLAR fatg lavurs da planisaziun e preparaziun per quels dus projects ed in'emprima versiun dal Dicziunari fundamental, il qual duai vegnir terminà il 2007.

Grammatica dal rg

- Quel project dal FN sut la direcziun da prof. G. Darms, universitad da Friburg è vegn terminà l'october 2006 e cumpiglia trais moduls.
- *Grammatica alfabetica*, colliada cun il PG. Prof. Darms ha surdà quel modul al LR SLAR per publitgar cun in proxim up-date dal PG resp. per ulteriura elavuraziun.
- *Grammatica d'instrucziun*, stgalim superiur, 132 p., versiun provisorica da telechargiar da la pagina web dal Seminari da rumantsch da l'Uni FR.
- *Grammatica cumplessiva*, fragments, betg (anc) terminada.

Publicaziuns

Bibliografia dal rumantsch grischun, Litteratura primara (texts en rg) e Litteratura secundara (texts davart il rg), SLAR/LR, 2006, 68 p., actualisaziun permanenta.

Curs ed infurmaziun

- Infurmaziuns linguisticas e generalas a studentAs, schurnalistAs, privats, etc. (DT, MG, AAD)
- Curs per la Scola da linguistica applitgada SLA/SAL, Turitg/Cuira: Referat (AAD),
- 27-05-06, Cuira, nova chasa dal Radio e Televisiun Rumantscha, Referat davart il status dal svilup dal rg, en il rom d'in inscunter da schurnalistAs Grischun/Ladinia-Dolomitas (AAD)
- 29-05-06, FL-Mauren, FL, referat *Für ein multikulturelles Europa: Die Europäische Charta zum Schutz der Regional- und Minderheiten-Sprachen am Beispiel des Rätoromanischen*, Senioren-Kolleg Liechtenstein (universitad per seniors) (AAD).
- 09-08-06, Segl/Engiadina, Hotel Waldhaus, referat *Die LR im Wandel der Zeit*, en il rom d'ina reuniun dal Lions-Club Oberengadin (AAD)

Contacts /autoritads – incumbensas ordaifer il temp da lavur

- Suprastanza da la Societad per la perscrutaziun dal Grischun (AAD).
- Cumissiun da redacziun dal Bündner Monatsblatt (AAD).
- Fundaziun Bündner Literaturpreis/Stiftung Bündner Literaturpreis (Milly Enderlin).
(presidi: AAD).
- Comité d'experts per la Charta europeica da las linguas regionalas u minoritaras dal Cussegl d'Europa, Strasburg (AAD).

SLAR – partizium «SCOLA /FURMAZIUN»

AS:

- Differents curs da rg: impiegads dal chantun, RTR, magistras da scola primara/secundara, scolaziun da creschids LR, scola chantunala, personal da hotel.
- Experta en la gruppa da cader: RG per las scolas rumantschas (concept, project, instrucziun, examinaziun).
- Commembra da la gruppa da lavur Lingua dal project «rg en scola»
- Support en furma da translaziuns e visitas da scola a la Scola bilingua da Cuira.
- Dis d'infurmaziun per gruppas d'ordaifer ed entaifer il Grischun (classas primaras, secundaras, gimnasi, gruppas da creschids).
- Diversas translaziuns e transposiziuns per il server da furmaziun Educa e per Cockpit (tests da matematica).
- Emprim lectorat da divers texts, p. ex. 7,8,9, vocabulari per la fibla.
- Mainaproject dals *Fegls da matematica supplementars*
- Translaziun dal med *Matematica 1–6*.
- Organisaziun curs rumantschs da la SLA/SAL per gruppas da studentas u per studentas singulas.
- Diversas translaziuns pli curtas en rg ed en surmiran.
- Redacziun il flyer «La Rumantschia».

CW:

- Nov layout per il Curs *da rg per persunas da lingua rumantscha da la LR SLAR*
- Collavuraziun en gruppas da lavur Didactica, Scolaziun e furmaziun e Mesiras accumpagnantas dal project «rg en scola»
- Elavuraziun d'in concept da basa Scuntrada 2007
- Coordinaziun da translaziuns ed adattaziuns da meds d'instrucziun rum. per la Scola chantunala
- Collavuraziun en il project My Pledari da Mike Evans
- Collavuraziun per in flyer davart il rumantsch per la HIGA
- Lavurs per il med d'instrucziun *Set, otg, nov*.

BE:

- Concept per ina preschentaziun da power point dal rumantsch e da la LR

- Cumenà cun in accumpagnament linguistic da PUNTS
- Elavuraziun da las soluziuns per In lingua directa 1 puter (cudesch principal e cudesch d'exercizis)
- Curs rg intensiv a la Scola chantunala (cun AS)
- Preparaziun Vocabulari per raividiers, versiun puter e vallader
- Lectorats per il server da furmaziun Educa (cun AS)
- Divers ulteriurs pitschens lectorats e translaziuns, surtut puter.

SLAR – partiziun «TRANSLAZIUN»

Il Servetsch da translaziun da la LR fa translaziuns (per gronda part en rg, dentant era en ils idioms), lectorats, correcturas e cusseglia la clientella al telefon u per e-mail en dumondas da translaziun. La purschida dal Servetsch da translaziun è fitg dumandada ed il squitsch da lavur e da terminis è savens vaira grond – quai che pretenda in'auta flexibilitad da las translaturas che lavuran tuttas a temp parzial.

Las incumbensas da translaziun vegnan da biros da translaziun, instituziuns publicas e privatas, organisaziuns e da persunas privatas da tut las regions da la Svizra e per part era da l'exteriur. Il spectrum da texts tan-scha d'inserats, sur artitgels per gasettas e revistas fin a rapports da banca e texts politics ed administrativs etc.

Incumbensas da translaziun multifaras

tranter auter:

Paraplegia nr. 37, 38, 39, 40/2006, revista d'infurmaziun, Fundaziun svizra per paraplegichers, Basilea; *La Confederaziun en furma concisa 2006*, brochura d'infurmaziun, Chanzlia federala; *Plaza e Première* nr. 1/2006, revistas per la clientella, CIMEX Generics, Basilea; brochura d'infurmaziun *Pro Grigioni Italiano; Program fundamental per la scola grischuna 2010*, Resumaziun da las respostas, Uffizi chantunal per la scola populara ed il sport; *Senda da las uras da la claustra da Son Jon a Mariamunt*, tavlinas e cudesch, Turissem Val Müstair e pan agorà, Damal; *La Svizra en in cudesch*, cudesch per uffants dad Elisabeth Alli, Vernate e Losanna; texts per la publicaziun *Fraubiinden*, Archiv da cultura da dunas dal Grischun; texts per la revista *Mittelalter, Moyen Age, Medioevo, Temp medieval*, Associazion svizra da chastels, Basilea; texts per la revista *Tracht und Brauch*, Federaziun svizra da costumes, Bubikon; texts per il project *echos*, Fundaziun svizra per la cultura Pro Helvetia, Turitg; texts per RTR e SRG SSR idée suisse, Cuira e Berna; inserats, flyers, rapports, Banca Chantunala Grischuna; texts per la Sessiun d'atun da las chombras federalas a Flem; reglaments per vischnancas (persunal, salarisaziun etc.); artitgels, brevs da lectur, correcturas, LQ/ANR; inserats, annunzias da mort ed engraziaments, Publicitas.

Websites

Novas Websites (*Roadmovie – ina valischa plain films svizzers*, uniun Roadmovie, Genevra; Passugger Mineralquellen AG; Lia Tinnitus Svizra, Igis; clinica da tinnitus, clinica Waldhaus, Cuira).

Actualisaziuns e cumpletaziuns da diversas Websites (p.ex. plattafurma *grischunCULTURA*, Uffizi da cultura dal chantun GR; texts dal pli nov cudesch davart il parlament, Servetschs dal parlament; Server svizzer da la furnaziun, educa.ch; center da scolaziun La Capriola; Fundaziun per la cultura UBS; Pertschient cultural Migros e.a.).

Ulteriuras incumbensas

Transposiziuns rg texts *Premi Term Bel*, Dis da litteratura 2006 a Domat; soluziuns sursilvanas per il med d'instrucziun *En lingia directa* (lecziuns 1–10).

3.3.4 LR Chanzlia

En la chanzlia è domicilià il secretariat general ch'è responsabel per la gestiun, l'administraziun e la contabilitad. El represchenta per incumbensa da la suprastanza ils interess da la LR vers anora e coordinescha las activitads dals centers regionalis e dals servetschs da la centrala inclus la scolina. El prepara era las materialias da decisiun necessarias ed exequescha ils conclus dals organs. La chanzlia porscha plinavant differents servetschs tenor las indicaziuns suandantas.

Persunal

L'onn 2006 ha la LR gù las suandantas midadas da personal:

Curdin Tuor, tar la LR dapi l'avust 2004, ha terminà il favrer 2006 si'activitad tar la LR Surselva. Per el entra en uffizi Marina Mathiuet il mars 2006.

Olivia Derungs ha terminà cun success l'emprendissadi mercantil ed ha bandunà la LR il fanadur 2006. Medemamain il fanadur 2006 ha cumenzà Giovanna Weber sia piazza d'emprendissadi mercantil tar la LR.

Werner Carigiet – entrà en uffizi da la LR sco linguist il 2001 – ha bandunà la LR il fanadur 2006. Barbla Etter, linguista, è entrada en uffizi da la LR il november 2006.

Suenter 22 onns sco collavuratur regional per Surmeir è ì en pensiun Reto Capeder l'avust 2006. Cun Reto Capeder banduna il davos collavuratur regional da «l'emprima ura» la LR suenter avoir prestà passa dus decennis animaziun cultural-linguistica cun success en sia regiun. Ursus Baltermia è entrà en servetsch il settember 2006 sco collavuratur regional per il Grischun Central.

Curs d'integrasiun linguistica

La LR promova tant sco pussaivel ils curs da rumantsch en las regiuns ed era en la chapitala. En collavuraziun cun diversas instituziuns communalas e regionalas ed en spezial cun las uniuns «Scuntrada e Furnaziun» è vegnids organisads ils sequents curs:

Lieu	curs	participant(a)s
Ardez	1	8
Casti	5	27
Champfèr	3	25
Cuira	16	124
Curaglia	1	1
Donat	1	6
Falera	1	1
Glion	16	115
Guarda	1	8
Laax	5	36
Mustér	1	11
Puntraschigna	1	6
Samedan	3	20
Savognin	5	35
Scuol	17	166
Sta. Maria	3	26
Zuoz	1	7
Total	81	622

En questa cifra nun èn inclusas las persunas che fan ils curs da stad da la Fundaziun Planta a Samedan, da la Fundaziun Retoromana a Laax, da la Renania en Val Schons, da l'Uniun dals Grischs a Scuol e Sta. Maria, da l'Uniun da cura e traffic a Savognin. La LR sustegna ils curs da stad cun prestaziuns dal personal LR e/u cun contribuziuns finanzialas. Ulteriurs curs vegnan offerids da las scolas da club e da las scolas autas popularas en diversas citads svizras. Ultra da questas puschidas ha la LR sustegni divers curs d'integraziun linguistica da persunas cun funcziuns publicas, en spezial plevons.

Contribuziuns per curs d'integraziun

La Scuntrada e Furmaziun Ladina e l'Uniun turistica Surmeir, la Scuntrada e Formaziun Surselva retschaivan contribuziuns per curs che na portan betg sasezs. Ils curs a Cuira vegnan organisads da la LR. Ils curs en las regions vegnan organisads per part dals collavuraturs regiunals sez e per part en collavuraziun cun la LR.

Teater rumantsch

Il post da teater ha era l'onn 2006 tramess numerusas spediziuns cun in'elecziun da passa 300 tocs da teater. Las activitads da las gruppas da teater rumantschas èn stadas grondas. Il dumber da las differentas represchentaziuns èn era l'onn 2006 stadas en il rom dals davos onns.

La biblioteca ha pudì vegnir amplifitgada cun 26 novs tocs da teater e cum-piglia uss (mars 2006) totalmain 1646 teaters rumantschs. L'archiv cum-piglia 88 tocs da teater.

L'onn 2006 han gi lieu las suandantas occurrenzas:

- Ils 25 da mars 2006, 26avla radunanza da delegadas e delegads da l'UTP a Sent
- Ils 17 da zercladur 2006 a Churwalden, radunanza extraordinaria da delegadas e delegads da l'UTP.
- Ils 20 da matg 2006 a Schwyz, 100avla radunanza da delegadas e delegads da l'Unìun Svizra per il teater popular (ZSV).
- Ils 15/16 e 17 da settember 2006, VII Biennala Svizra dal Teater d'amateurs a Lugano. Participaziun da la gruppia rumantscha: Teater Muntanellas cun il toc en rumantsch grischun «Aids – e tuts taschan».

Dapi l'onn 2006 è Andrea L. Rassel il nov represchentant da la LR en la supranza da l'UTP. La LR è commembra da la SSCT/SGTK (Societad svizra per la cultura da teater). Ella vegn represchentada là da Giovanni Netzer.

Contribuziuns per translaziuns e tocs originals a

- Annetta Conrad per «Ûn hom da nom e pom» da Carmelo Pesenti
- Veronica Cathomen per «In mazzament vegn annunziaus» dad Agatha Christie
- Daniela Federspiel per «En de sgarschevel» da Fritz Klein
- Daniela Federspiel per «Igl migler amei digl mies om» da Marlene Herzog
- Thomas Beer per «Ils artavels» da Claudia Gysel
- Linus Livers per l'adattaziun dal toc «Dr. Nock ni il triumf dalla medischina» da Romains Jules
- Chasper Ans Gaudenz e la scol'auta Sta. Maria per «Id es ur'e temp» da Jürg Carisch
- Anita Netzer-Stampbach per «Dus omens aint igl strom» da Rolf Staudenmann
- Hubert Venzin per «Il tgiet fa buca pli chicherichi» da Hermann Homann
- Annetta Conrad per «S-chüsas marschas» da Hans Lellis
- Men Margadant per «Ûna chasarina tuot normela» da Liz Freeman
- Pina Iseppi-Uffer per «Sex, scharm e pistolas» dad Arthur Willi
- Pina Iseppi-Uffer per «Giatgen Malung sen sendas dubiousas» da Martin Willi
- Anita Netzer-Stampbach per «Nign problem» dad Armin Vollenweider

Contribuziuns spezialas a

- Giovanni Netzer per «ORIGEN 2006» – per l'opera rumantscha Benjamin

- Biennala 2006: Teater Muntanellas per la preschentaziun dal toc teater en rumantsch grischun «Aids e tuts taschan»
- Festival da teater grischun 2007 a Tusaun

Chant e musica

Il post da chant ha collavrà cun la cumissiun da chant e prestà ils servetschs da cussegliaziun e spediuziun da chanzuns en il rom dals davos onns. Ils servetschs il pli frequents èn scheltas e furniziuns da chanzuns per differentas furnaziuns e la cussegliaziun da chors d'autras linguas che han interess da chantar per rumantsch.

Contribuziuns da la LR a

- Lircas Anas per il dc ed il clip
- Cor maschado Andeer per la «Stiva da fila» – concert, teater, lavur cun scolars
- Festa chantunala da chant 2006
- Mariano Tschuor per la festa da commemoraziun «100 onns Giusep Maissen» e dc
- Chor viril Sursès per il giubileum da 100 onns
- Prefix – Christoph Casty per il dc Sgrattam
- Joel e Claudia Schäfli per il dc «Il rai dal Bernina»
- Giuventetgna Trun per l'Open Air Trun 2006
- Fiasta da chant dal District da chant Surselva 2007 a Domat
- Andri Lansel per l'Open Air Sent 2006
- Norbert Cavegn per l'Open Air Lumnezia 2006
- Roman Flepp per in dc da rock e pop rumantsch
- Chor «Ils Grischs» per il dc «Amis»
- Cantalegra Mustér per il project da chant 2007 «La dunna en nies temp»
- Corin Curschellas per il dc «GRISCHUNT – voices of rumantsch»
- Mirta Nicolay per il dc «Plattas da Paulin Nuotclà»
- Jean-Claude Cantieni per l'archiv da musica da Robert Cantieni

Ediziuns e vendita

Karin Kohler-Pattis, manadra dal post d'ediziun (pensum: 20 %) e Mengia Menzli, responsabla per la vendita (pensum: 75 %) han ina collavuraziun stretga e buna.

La cumissiun da lectura per uffants e giuvenils è sa scuntrada 2 giadas per fixar il program da las ediziuns 2006 e per approvar il program OSL rumantsch.

Ediziuns novas

- «Mes ami Ringo» da Klaus Kordon, stgalim mesaun, tastgabel (rumantsch grischun, 500 expl.)
- «Il drag da Rino» (sursilvan, 700 expl.), «Hanno ed igl sies drag» (surmiran, 400 expl.), «Niculin disegna ün dragun» (puter, 400 expl.) d'Irina Korschunow, stgalim bass/ mesaun, tastgabel

- «En lingia directa – Grammatica, sursilvan» (800 expl.), «An lengia directa – Grammatica, surmiran» (400 expl.), «In lingia directa – Grammatica, vallader» (600 expl.), «In lingia directa – Grammatica putera» (400 expl.) da C. Conforti/L. Cusimano, versiun da basa rumantscha da Jachen C. Arquint, brochura

Material d'infurmaziun e publicitad

- Tatgaders «Lia Rumantscha» e «nus discurren rumantsch» (2 x 5500 expl.)
- Flyer «Lia Rumantscha» en rumantsch (7000 expl.) e tudestg (5000 expl.)
- Flyer «La Rumantschia» en rumantsch (2000 expl.)
- Flyer «Die Rumantschia» en tudestg (3000 expl.)
- Prospect d'ediziuns LR (2000 expl.)

Restampas

- «Vocabulari romantsch, tudestg – sursilvan» dad R. Vieli ed A. Decurtins (sursilvan, 1000 expl.)
- «In lingia directa – Ün cuors da rumantsch vallader», cudesch d'exercizis, da C. Conforti/L. Cusimano (vallader, 1200 expl.), 2. ediziun repassada e curregida
- «En lingia directa – In cuors da romantsch sursilvan», cudesch d'exercizis, da C. Conforti/L. Cusimano (sursilvan, 1200 expl.), 2. ediziun repassada e curregida
- «Curs da rumantsch grischun» da G. Menzli, MC (300 expl.)

Cumpra speziala

- «Tredeschin», DC, musical en rumantsch grischun (200 expl.)
- «Mia flotta Lisalotta», DC, chanzuns per uffants da L. Bardill en rumantsch grischun e tut ils idioms (200 expl.)
- «Dictionary and Phrasebook Romansch-English / English-Romansch», da M. Gross e D. Telli, ediziun Hippocrene Books, N.Y. (130 expl.)
- «Ich lerne Romanisch» da M. Schlatter, ediziun Libreria Roth, Tusaun (500 expl.)
- «Dicziunari – Wörterbuch + (CD-Rom vl/pt) vallader-tudais-ch/deutsch-vallader» da G. Tschärner, ediziun Chasa editura per meds d'instrucziun (100 expl.)
- «Linguas svizras», ediziun Dynamicha (550 expl.)
- «Dicziunari Gourmet Dictionnaire», retorumantsch-franzos/français-rhêto-roman, da M. e J. P. Duboux, ediziun Duboux (50 expl.)
- «Dicziunari Gourmet Wörterbuch», retorumantsch-tudestg/Deutsch-Rätoromanisch, da M. e J. P. Duboux, ediziun Duboux (200 expl.)
- «Dicziunari Gourmet Dizionario», retorumantsch-talian/italiano-retoromanzo, da M. e J. P. Duboux, ediziun Duboux (50 expl.)

- «Mini-Dicziunari/Wörterbüchlein», rumantsch grischun-tudestg/Deutsch-Romanisch, da D. Stich, ediziun Yoran Embanner (1000 expl.)
- «Mini-Dicziunari/Vocabolarietto», rumantsch grischun-talian/italiano-romancio, da la Lia Rumantscha, ediziun Yoran Embanner (800 expl.)
- «Mini-Dicziunari/Mini-Dico», rumantsch grischun-franzos/français-romanche, da D. Stich, ediziun Yoran Embanner (800 expl.)
- «Mini-Dicziunari/Mini-Dictionary», rumantsch grischun-englais/english-romansh, da la Lia Rumantscha, ediziun Yoran Embanner (800 expl.)

Carnets OSL

- nr. 2244 «La scumessa» dad Esther Leist (1. ediziun, rumantsch grischun, 500 expl.)
- nr. 2230 «Tatgel e Toppign» d'Anita Schorno ed Esther Leist (1. ediziun, surmiran, 500 expl.)
- nr. 2231 «Mic e Muc» d'Anita Schorno ed Esther Leist (1. ediziun, sur-silvan, 500 expl.)

Decisiun tematica: Cumissiun da lectura per uffants e giuvenils;

Coordinaziun: Nicole Stiefenhofer, secretariat LR;

Represchentant en la cumissiun OSL Turitg: Andreas Gabriel, secretariat LR.

Dapi il schaner 2006 è Margrit R. Schmid la nova manadra da la Chasa editura OSL – Ovra Svizra da Lectura per la Giuventetgna – Turitg. In accent da l'onn 2006 è stà da rinforzar il sistem da vendita dad OSL sur las revendidras ed ils revendiders regiunals. Er per la derasaziun dals carnets OSL en il chantun Grischun ha questa mesira gia gi bun esit.

Collavuraziun da la LR per projects realisads dad autras chasas edituras/organisasiun:

- «Dicziunari Gourmet Dictionnaire», (cf. Cumpra speziala). La LR/SLAR ha accumpagnà e lectorà la versiun rumantscha.
- «Dicziunari Gourmet Wörterbuch», (cf. Cumpra speziala). La LR/SLAR ha accumpagnà e lectorà la versiun rumantscha.
- «Dicziunari Gourmet Dizionario», (cf. Cumpra speziala). La LR/SLAR ha accumpagnà e lectorà la versiun rumantscha.
- «Mini-Dicziunari/Wörterbüchlein», (cf. Cumpra speziala). La LR/SLAR ha fatg il lectorat.
- «Mini-Dicziunari/Vocabolarietto», (cf. Cumpra speziala). La LR/SLAR ha procurà per la versiun rumantscha.
- «Mini-Dicziunari/Mini-Dico», (cf. Cumpra speziala). La LR/SLAR ha fatg il lectorat.
- «Mini-Dicziunari/Mini-Dictionary», (cf. Cumpra speziala). La LR/SLAR ha procurà per la versiun rumantscha.

La LR ha retschet contribuziuns per realisar atgnas ediziuns u restampas da las suandantas instituziuns:

- Fundaziun Bazzi-Mengiardi

Contribuziuns da la LR per ediziuns a:

- Uorschla Rauch-Gustin per il cudesch «Diala da l’aua»
- Uniun dals Grischs per il cudesch «Il tscharvè verd ed oters raquints»
- Surselva Romontscha per ils cudeschs Nies Tschespet nr. 71 e 72
- Gioni Defuns per il cudesch «Ben ed jeu»
- Christian Dettwiler – La chasa melna Flem per la broschura «Ausgezeichnet»
- Linard Candreia per il cudesch «Miniaturas – Miniaturen»
- Rico Tambornino per il cudesch «Ils fantoms da Firenze»
- Benedetto Vigne per il cudesch «Trantertemp»
- Plinio Meyer, Hotel Münsterhof per l’ediziun «Istorias Grischunas, i d’urò»
- Uniun dals Grischs per l’ediziun da la Chasa paterna nr. 125
- Silvio Camenisch per il cudisch «Aug Gallus»
- Surselva Romontscha per Nies Tschespet nr. 73 «Settembrini» da Leo Tuor
- Uniun dals Grischs per il cudesch «Poesias da chadafö» da Leta Semadenin
- Gerald Nitsche per l’antologia «Funtaunas»
- Alpenakademia San Murezzan per l’ediziun «Vischins e cumins»

Lectorats per ediziuns:

Ils collavuratur regiunals ed ils posts da lavur da la LR fan divers lectorats per ediziuns da la LR, dals centers, da las uniuns affiliadas e da privats.

Ediziuns en preparaziun:

- «Il viedi da Mauro», da Daniel Badraun, disc + text accumpagnant, en puter
- «Auf der Spur der Erpresser», d’Ulrich Renz, crimi, stgalim mesaun, en vallader, surmiran e sursilvan
- «Der Berg der 1000 Gefahren», da Fabian Lenk, istorgia d’aventura, stgalim mesaun, en rumantsch grischun
- «In lingua directa – Ün cuors da rumantsch vallader», cudesch principal, 2. ediziun

Propagaziun e vendita da publicaziuns:

Sut il tetg da l’Uniun svizra d’editurs è la LR stada preschenta al «Salon du livre et de la presse» a Geneva e cun l’uniun Cudeschs dal Grischun ha ella sa participà a la fiera «Buch Basel» cun in stan da cudeschs. In accent è era stada la preschientscha durant l’entira HIGA a Cuira. Als Dis da

litteratura a Domat, ch'èran deditgads a las dunnas, è la LR stada preschenta cun in grond sortiment da cudeschs ed ha gî in bun success da vendita. La LR ha era collavurà puspè cun uniuns e personas privatas ch'èran preschents cun cudeschs a fieras e martgads en il territori rumantsch. Per intginas fieras en ed ordaifer la Svizra ha la LR mess a disposiziun titels rumantschs per marcar preschientscha e per propagar cudeschs rumantschs. Durant ils curs da stad a Laax ha la LR exponì e vendì ina gronda tscherina da cudeschs. Er durant ils curs da stad dals scolasts en la Scol'auta pedagogica a Cuira ha la LR gî ina maisa da cudeschs cun la pussaivladad da cumprar tals.

En connex cun il project «rg en scola» dal Departament d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient ha la LR sustegnì la rimnada dad ediziuns e materialias en rumantsch grischun ch'è basa per ina banca da datas electronica per magistras e magisters. La LR tgira contacts regulars e cusseglia las librarías en ed ordaifer il Grischun che vendan cudeschs rumantschs.

La LR ha cuntinuà cun l'exposiziun permanenta en il «Bündner Buchvertrieb».

La pagina d'Internet da la LR www.liarumantscha.ch «vendita» vegn actualisada permanentamain cun las novas ediziuns ed optimada. Ella vegn visitada savens e la svieuta crescha.

Antiquariat da cudeschs rumantschs:

Sper la vendita regulara è succedida parallel era il 2006 la vendita da cudeschs antiquars. La gronda part dals contacts succeda sur la pagina d'Internet.

Regals da cudeschs:

La LR ha mess a disposiziun cudeschs gratuits u per cundiziuns spezialas per tombolas, premis e diversas occurrenzas. Per incumbensa da la Pro Helvetia furnescha la LR cudeschs ad universitads, centers da perscrutaziun ed a personas cun funcziun da represchentaziun a l'exteriur.

Rapport da la represchentanta rumantscha (Silvia Bezzola) en leger.GR – Giuventetgna e medias Grischun

- «*Verm da cudeschs rumantsch*», tema amicizia: El è ussa cumprà. Ils cudeschs rumantschs avain nus retschavì da la Lia Rumantscha. A partir da la primavaira vegn verm da cudeschs rumantsch a sa metter sin via-di en las scolinas rumantschas.
- *Introducziun en las novas lavurs da biblioteca*: Quest curs da trais dis ha gî lieu dals 8 als 22 da favrer ed ils 15 da mars. 16 personas han prendì part. Il resun è stà fitg positiv. In curs sumegliant è era vegnì organisà en Val Mesauc per glieud da lingua taliana. 14 personas han prendì part ed èn stadas intgantadas.

- *Prelecziuns per las scolas*: L'interess è stà uschè grond che Klaus-Peter Wolf e Bettina Göschl han gì da vegnir duas giadas en il Grischun. Il schaner, il favrer ed il matg han els prelegì passa 100 giadas.
- *Dieta da bibliotecaras e bibliotecars dal Grischun a Samedan*: L'architect Lazarini ha preschentà la biblioteca nova. Il tema dal referat da suentermezdi è stà: «Die Alpen in der Literatur». 64 personas han prendì part.
- *Broschura «Kim Lesemagazin»*: Ella è puspè vegnida offrìda gratuitamain a las scolas.
- *Curs da perfecziunament persunal*: Era quest onn è vegnida preschenta da ina tscherna da las medias las pli novas. Ultra da quai han ins pudì far enconuschientscha cun l'enconuschenta critica da litteratura Corina Caduff. Ella ha raquintà da sia lavur.
- *FORUM*: Noss fegl uffizial cumpara duas giadas l'onn e cumpiglia rapports annuals da las singulas bibliotecas, artitgels ed infurmaziuns da tut gener.
- *Projects*: Il project «Schulort Bibliothek», drizzà a magistras e magisters e planisà ensemen cun la Scol'auta da pedagogia Cuira, n'ha betg pudì vegnir realisà pervia da mancanza d'annunzias. leger.GR ha per quest onn ulteriurs projects en vista.
- *Tschentadas*: leger.GR ha gì quatter sedutas ed il mars la radunanza generala.

Sessiun a Flem: mussavias rumantschs

Sessiun a Flem: il parlament durant la Sessiun

4. Documents

4.1 **Scola grischuna 2010** **Posiziun da la Lia Rumantscha**

LR/GAD – La Lia Rumantscha (LR) prenda cun interess enconuschientscha da l'entir program fundamental «Scola grischuna 2010». Ella beneventa ch'ins emprova da concentrar il grond dumber da projects da refurma sut in tetg, e quai cun l'intent da fixar clers criteris da qualitat, coordinar entaifer il chantun ed armonisar sin nivel naziunal. En sia posiziun vegn la LR a sa concentrar sulettamain sin dumondas specificas da la scola rumantscha.

La LR è trumpada che «Scola grischuna 2010» manchenta las specificaziuns necessarias per la scola rumantscha. Gist là nua che las scolas da las duas minoritads linguisticas dovran specificaziuns tascha il program fundamental da «Scola grischuna 2010» sco ina platta-pigna. Il chantun Grischun triling ha bain da satisfacer a trais programs da scolaziun e betg mo ad in per la scola tudestga grischuna. La LR sa defenda encunter la tenuta da lura far pli tard copias per las duas autras linguas. Perquai pretenda ella cun franchezza propostas adequatas per la scola rumantscha.

Spetgas surordinadas

La LR spetga dal chantun las mesiras necessarias per che la scola rumantscha da damaun saja a) *attractiva*, cas cuntrari vegn ella chatschada a chantun da la scola tudestga e flaiulentada, b) *cumpatibla*, cas cuntrari èn la permeabilitad, coordinaziun e l'armonisaziun entaifer ed ordaifer il chantun engrevgiadas e c) *cumpetitiva*, cas cuntrari han noss uffants che sortan da la scola schanzas reducidas visavi ils auters.

Spetgas davart il project rumantsch grischun

Il project rumantsch grischun en scola, decidì e mess sin via da la Regenza grischuna, vegn strusch menziunà en il program fundamental. Per la LR sto quel esser in element central da novaziun en la scola rumantscha ed ha d'avair per ils proxims onns prioritad visavi las autras linguas. Il project rumantsch grischun en scola è gia oz ina piazza da bajegiari fitg gronda e – gia sulet – strusch digeribel per las scolas pertutgadas. Senza

disposiziuns cleras èsi da prevair ch'il program fundamental vegn a collidar frontalmain cun il project rumantsch grischun en scola. Perquai pre-tenda la LR trasparenza e cleras mesiras per segirar la realisaziun da quest project.

Spetgas davart l'introducziun da l'anglais

La LR è conscienta ch'igl è grev da metter tut las variaziuns da la scola rumantscha sut in tetg. Las cundiziuns d'instruir e d'emprender linguas èn per las scolas fundamentalas rumantschas autras che per las scolas rumantschas a l'ur linguistic ed anc ina giada autras per las scolas bilinguas. Quai concerna oravant tut il tudestg, ed ha lura consequenzas per las linguas che suondan. Perquai deplorescha la LR ch'il program fundamental na mussa betg colur per la scola rumantscha ed ella spetga propostas concre-tas en quest connex.

La LR beneventa l'idea d'introducir l'anglais en la scola populara. Ella è era persuadida ch'i fiss per motivs neuropsicologics e da psicologia d'em-prender da beneventar in' introducziun tempriva. Ultra da quai fiss ina in-troducziun gia en scola primara, cumparegliabla cun il model da cumpromiss $\frac{3}{5}$, in pass en direcziun d'ina coordinaziun ed armonisaziun da la scola en Svizra. Betg main persuadida è la LR era che la scola rumantscha ha da s'accordar al svilup d'instrucziun da linguas enturn ella, ch'ella ha sco quellas era da s'arranschar cun l'anglais e ch'igl è da definir in proce-der adequat per che noss uffants rumantschs hajan las enconuschientschas d'anglais necessarias sin il pli tard en il mument nua ch'els entran en con-currenza cun absolventas ed absolvents da scolas na-rumantschas.

La LR avess simpatia per il model $\frac{3}{5}$. Ella sa lascha dentant persvader ch'igl è per il mument da sa cuntentar cun il model $\frac{3}{7}$ – e quai sin basa da las suandantas ponderaziuns:

- L'introducziun da l'anglais ha da prender resguard sin la trilinguitad chantunala, nua ch'i va per la coordinaziun, la concordanza e la per-meabladad tranter las scolas entaifer noss chantun. Il medem vala den-tant era per il svilup da l'instrucziun d'anglais en Svizra, oravant tut en Svizra orientala.
- L'introducziun necessaria d'ina nova lingua pretenda nov plaz en l'ura-ri da damaun. Nunsavend co che quest plaz vegn segirà, sto il Departam-ent d'educaziun prender serius la tema da surchargiar la scola ruman-tscha cun memia bleras linguas e far transparent co ch'el vul far quai.
- Malgrà la necessitad d'emprender anglais na duess ins betg survalitar l'impur坦za da l'instrucziun da l'anglais en la scola populara.
- Sin basa d'ina tenuta pragmatica vers l'anglais spetga la LR per la sco-la rumantscha ina definiziun dals standards, da l'intensitad e da las me-todas d'instrucziun che sa cumportan cun la scola grischuna tudestga e na manchentan betg il sguard sur la punt da Tardis ora.

- En cas ch'il talian en scola primara tudestga avess da vegnir remplazzà cun l'anglais, stuess era la scola primara rumantscha chattar ina schliaziun equivalenta cun l'anglais. Cas cuntrari perdess ella attractividad e substanza.

Spetgas davart la competenza linguistica e spazi da temp d'introducziun

Ina instrucziun solida da l'anglais dovra dapli temp che quai che las ponderaziuns dal program fundamental laschan supponer – egal cura ch'ins al vul introducir. Las experientschas cun l'introducziun dal talian fan cler che la realisaziun da projects a la sperta na porta betg il success giavischà. Deplorablmain. Ina buna scolaziun per pudair ademplir ils criteris da qualidad necessaris dovra ses temp. Perquai avertescha la LR da betg sutvalitar l'importanza da la qualidad d'instrucziun da l'anglais e recumonda da vesair sia introducziun sco project da generaziun.

Spetgas davart la metoda d'instrucziun da linguas estras

L'instrucziun da linguas estras tradiziunala n'ha betg l'effizienz giavischada ed è ultra da quai era fitg chara. La LR è surstada ch'il program fundamental na fa betg ponderaziuns pli approfondadas sur da l'immersiun. L'instrucziun immersiva è in'instrucziun cun adina dapli resonanza e success. Per quest motiv spetga la LR ina clera valitaziun e definiziun da l'immersiun en la scola grischuna da damaun. La scola rumantscha ed autras experientschas mundialas cun l'immersiun mussan che quella sto avair dapli plaz en las scolas da l'avegnir. Qua pudess il chantun era trair a niz bleras cumpetenzas linguisticas existentas.

Ultra da quai pretenda la LR ch'il Departament d'educaziun tiria a niz meglier che enfin qua il rumantsch sco lingua da clav per emprender novas linguas. Ella vul perquai che l'idea d'emprender anglais sur il rumantsch vegnia analisada e concretisada.

Spetgas davart la distgargiada da l'urari

Era sch'ins è inclinà da vesair in'avischinaziun a la media svizra cun ina reducziun da las lecziuns emnilas sco pass en la dretga direcziun, èsi da far adatg che quai na daventia betg in bumerang per la scola rumantscha. Quella ha numnadain gi dapi generaziuns dapli lecziuns che la scola tudestga grischuna e che la media svizra. La raschun è che nus avain adina stuì investir dapli – ina lingua dapli. Almain da quel temp che nus avevan ina lingua dapli ch'ils auters avevan nus era in pitschen avantatg vers ils Na-Rumantschs. Oz n'è quai deplorablmain betg pli il cas.

La LR ha era ses gronds dubis, schebain igl è prudent en il temp dad oz da reducir purschidas là nua ch'il program fundamental vul far quai. Igl è dentant inevitabel ch'i dovra ina rumida dals plans d'instrucziun. Sche la scola ha da satisfar a las sfidas da damaun sto ella avair la pussaivladad da sa distgargiar materialmain per chattar plaz per il nov.

Spetgas davart l'entrada en scola flexibilisada

La LR beneventa l'idea da tractar la scolina e la scola en la medema lescha. Ultra da quai è ella era interessada vi da novas mesiras per ina flexibilisaziun ed in'entschatta da scola pli tempriva che oz.

Spetgas ord optica la situaziun specifica da la scola rumantscha

La scola rumantscha ha in bun num. Quai cumprova betg il davos «Schule und Zweisprachigkeit» da Rico M. Cathomas, cumpari en Waxmann, 2005. Ella sa differenziescha dentant en plirs regards da la scola tudestga grischuna e da la taliana.

Per la scola rumantscha è il tudestg l'emprima lingua estra. I fiss dentant fallà da tractar il tudestg en scola rumantscha sco il talian en scola tudestga u il tudestg en scola taliana. Encunter quai s'oppona l'entira Rumanstschia – e cun tutta raschun. Era sch'i dat grondas differenzas d'enconuschientscha a l'entschatta da l'instrucziun da tudestg en scola rumantscha, daventan oz ils Rumantschs e las Rumantschas bilings entaifer la scola populara – quai mo grazia als buns resultats da la scola rumantscha cun ses sistem d'immersiun e che è pronta d'investir (ins guardia sin ils uraris) dapli. Quest fatg è da resguardar per betg disfavourisar ils Rumantschs che han adina stuì emprender ina lingua dapli ch'ils ulteriurs Svizzers per esser competitivs.

Cuira, ils 23 da mars 2006

5. RAPPORTS DA LAS UNIUNS AFFILIADAS

5.1 Societad Retorumantscha

Radunonzas e sesidas

La radunonza annuala ha giu liug uonn ils 12 d'ust a Savognin. Quei liug ei vegnius elegius pervia dil project cultural «Benjamin» (G. A. Derungs e G. Netzer); la suprastonza ha envidau alla radunonza si Sursès per realisar il principi da far regularmein nossas scuntradas era ellas regiuns romontschas. L'emproma da fundar ina tradiziun da teater che sereferescha allas ragischs ord il temps baroc, nua ch'il drama religius haveva ina posiziun interessanta a Savognin, ha intimau da prender la representaziun dall'opera vocala sco tema central dil di. Il componist ed il librettist han introduciu el giug ed han mussau che quella sort da creaziun artistica, che cumbinescha motivs ord la tradiziun cun ina tenuta contemporanea e moderna, daventa capeivla e fascinonta, era sch'ella sesarva buca gest al publicum tier l'emproma avischinaziun.

Ultra da quei ha la suprastonza duvrau aunc duas sesidas per las fatschentas currentas. Igl ei stau da remplazzar commembers dalla suprastonza, denter auter era l'actuara. Per Peider Bezzola suonda Peider Andri Parli, per Rita Cathomas dunna Annalisa Cathomas e per Violanta Spinaz Ursula Baltermia. Aschia ei il gremi puspei cumplets, e legrevlamein ei la distribuziun regionala bein ulivada. In fenomen che semuossa dapertut ils davos decennis san ins era observar tier nossa suprastonza. Igl ei quasi buca pusseivel da beneventar zacu tut ils commembers, las collisiuns da termins selaian sco ei para strusch evitar pli, e la disponibilitad per activitads en gremis sco nossa suprastonza ei buca dada dapertut. Gest perquei meretan quellas personas che s'engaschan permanentamein in engraziament tut special.

Relaziuns publicas

Ord il rapport annual dil cauredatur intervegn ins ch'igl Institut dil DRG ei in liug attractiv per visetas e glieud interessada. Ei fa plascher ch'igl ei era reussiu ils davos onns da plidentar representants ord politica ed administraziun, uonn ha per exempel la Cumissiun cantunala da cultura fatg sia radunonza els locals dil DRG ed ha empriu d'enconuscher nossas collecziuns. Quei che pertucca la preschientscha ella publicitad ei la redacziun stada fetg dumandada uonn. Il tema dall'exposiziun speciala dalla HIGA per sju giubileum da 50 onns ei stau «Terra rumantscha» nua che la preschientscha dil Dicziunari ei stada absolutamein indispensabla. El ravugl d'ina «insla d'informaziun» eis ei vegniu presentau documentaziun e products dil DRG, cunzun ora la fototeca che cuntegn numerusas perdetgas da nossa tradiziun culturala. Medemamein presenta ei ina delegaziun ord la redacziun

stada alla «Sessiun» a Flem ed ha tgirau leu in stan d'informaziun. Quei tut ein bunas caschuns da seposiziunar ella publicitad. La SRR ei engrazievla per talas caschuns, e per ordinari ei il resun direct ed ellas medias fetg buns, ins sto denton saver che la preparaziun da tals eveniments cuosta in bien-ton lavur e consumescha era in grond diember dad uras dil personal.

Collaboraziun cun autras instituziuns

Nus gudin il sustegn beinvulent dalla ASSMS che segirescha l'elaboraziun dils vocabularis naziunals ed ha gronda capientscha per la situaziun da nies Institut el cantun triling cun incumbensa naziunala. La finanziaziun dil DRG vegn segirada per gronda part dalla Confederaziun. La relaziun cun la LR ei segirada sur il commemoradi automatic dil president el Cussegl dalla Lia.

Cun igl Institut per la perscrutaziun dalla cultura grischuna ha la suprazionza fatg in contract da collaboraziun per projects ch'han aunc da vegnir defini. Ei setracta actualmein dalla cuntinuaziun dallas lavurs vid il material ord il relasch Maissen. Las fotografias ein vegnida intergradas ella fototeca digl Institut, mo il material da canzuns e registraziuns musicalas, documents da valeta istoric-culturala ed etnografica, ch'ei vegnius surdaus a nus sco emprest permanent, vegn inventarisaus ed ordinaus vinavon aschia ch'ei savess nescher ordlunder projects per publicaziuns.

Il president: Cristian Collenberg

	Suprastanza
<i>President</i>	dr. Cristian Collenberg, Cuira
<i>Vicepresident</i>	Chasper Pult, Pasqual
<i>Cassier</i>	Pierrin Caminada, Cuira
<i>Assessur(as)</i>	dr. Arnold Spescha, Cuira Dumenic Andry, Zuoz Werner Carigiet, Dardin Esther Krättli, Cuira Claudia Foppa, Mustér Roman Caviezel, Cuira Jost Falett, Bever dr. Gion Lechmann, Falera Peider Andri Parli, Malix Andrea L. Rassel, Cuira Ursina Saluz, Cuira Annalisa Cathomas, Schluein Ursus Baltermia, Salouf
<i>Redacziun Annalas</i>	Esther Krättli-Jenny, Cuira Claudia Foppa, Mustér
<i>Presidents d'onur</i>	dr. Jachen Curdin Arquint, Ardez dr. Gion Deplazes, Cuira
<i>Revisurs da quint</i>	Christian Cavegn, Cuira Gion Tumasch Deplazes, Domat
<i>Dicziunari</i>	
<i>Rumantsch Grischun</i>	dr. Carli Tomaschett, Cuira, charedactur dr. Felix Giger, Cuira, redactur lic. fil. Marga Annatina Secchi, Cuira, redactura lic. fil. Sidonia Klainguti, Cuira Kuno Widmer, Cuira, redactur Anna-Maria Genelin, Landquart, documentalista Juliana Tschuor, Rueun, documentalista Ursin Lutz, Cuira Alexa Pelican-Arquisch, Domat, assistenta da redacziun Brida Sac, Domat, assistenta da redacziun

Ina nova entschatta

La primavera 2006 ei la nova uniun sursilvana, la Surselva Romontscha, vegnida fundada sco successura da Romania e Renania sursilvana. Suenter la radunonza da dissoluziun dalla Romania ei ina pulita raspada seradunada en scola da Glion per fundar l'uniun sursilvana unida. Finalme in ins vegni da surmuntar ils mirs confessiunals e da s'unir en in'uniun. Nus giavischein a quei affon bien prosperar e buna acceptanza en l'entira Romontschia.

Fiasta da fundaziun

Avonmiezgi dissoluziun dalla Romania, suentermiezgi fundaziun dalla Surselva Romontscha e la sera fiasta populara. In gi pulpiu cun program per in e scadin.

La radunonza generala ha era deliberau ina resoluziun davart il concept Scola grischuna 2010 per mauns dil Departament cantunal d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient. La sera populara organisada da Radio e Televisiun Rumantscha ha carmalau l'entira Surselva en l'aula dalla scola da Glion. Igl ei stau in plascher ed ina gronda satisfacziun per ils organisaturs ed iniziants da veser tons Romontschs uni en ina sala da fiasta. Cun producziuns live dalla Televisiun Rumantscha e cun musica da tut gener en igl Artg musical dil Radio Rumantsch ei mintgin vegnius tier il siu ed ils resuns ein lu era stai fetg positivs. Cun pumpa ha la populaziun beneventau la nova uniun sursilvana, la Surselva Romontscha

Las finamiras dalla SR

Las finamiras primaras da quella nova uniun ei da

- promover il lungatg e la cultura romontscha
- rinforzar la schientscha e preschientscha romontscha el mintgagi
- promover l'integraziun linguistica dils fulasters e dils hospes
- sustener las stentas dalla scola romontscha
- procurar per litteratura e lectura per tut las vegliadetgnas e tut ils gusts

Quei ein mo entgins puncts ord la liunga gliesta da finamiras.

Projects realisai

Gia en siu prem onn d'existenza ha la SR realisau ni susteniu divers projects.

In dils impurtonts ei stau la sentupada dils geraus da cultura e cauvitgs dallas vischnauncas romontschas dalla Surselva e dil Plaun a Trun. Quella sentupada ha dau caschun als representants dallas vischnauncas da

raquntar da lur activitads en damondas da lungatg e cultura, denton era da far paleis lur problems e quitaus. En viva discussiun han ins encuretge vias da sustener in l'auter, cunzun ein ins sedumandai nua che la SR ed il center LR Surselva sappien dar sustegn alla populaziun romontscha.

En in'otra dieta cun representants politics dallas vischnauncas han ins priu posiziun davart la consultaziun dalla nova lescha da lungatg. Legreivlamein ha la regenza risguardau pliras da nossas propostas.

Plinavon ha la SR susteniu las duas commemoraziuns centenaras da Giusep Maissen a Mustér cun concert e disc cumpact e da Giacun Hasper Muoth a Breil.

Era ediziuns ein buca vegnidas alla cuorta: Gest treis Tschespets ein cumpari gl'onn 2006, nr. 71, 72, 73. Igl ein quei la Romana da Leontina Lergier-Caviezel, Il barun dalla Muota da Theo Candinas e Settembrini da Leo Tuor. Cun historias dalla concorrenza da scriver La Plema d'aur ha la LR Surselva per l'emprema gada ediu in cudisch tascabel ed in disc cumpact. Plinavon ein cumpari treis cudischs d'affons e la Tschuetta.

Cun in artechel provocont e diffamont cumpariu ella Weltwoche ha Urs Paul Engeler permalau ed incriminau pauschalmein ils Romontschs sco «räuberisch, erpresserisch, neurotisch ...» etc. Suenter che ton Urs Paul Engeler sco la Weltwoche han ignorau tuttas invitaziuns al dialog e snegau da seperstgisar pigl entiert commess, ei la suprastonza dalla Surselva Romontscha sedecidida d'inoltrar tier la Procura publica a Berna in ploign da rassissem encunter igl autur Urs Paul Engeler.

Grondas stentas ha la SR fatg per recaltgar commembers, schibein singuls sco era vischnauncas, pleivs ni uniuns. Tochen la fin da 2006 eran quei rondund 300 commembers singuls, 37 vischnauncas, 9 pleivs, secziuns ed uniuns e 5 personas giuridicas. La finamira ei secapescha che mintga vischnaunca e pleiv el territori dalla Surselva e dil Plaun daventi commembra e che mintga vischnaunca dessegni in genau da cultura che collaborescha cun la SR e funcziuni aschia sco ligiom e persuna da contact denter la politica, la populaziun e l'uniun romontscha. Mo sin quella moda eis ei pusseivel da contonscher e da risguardar ils giavischs e basegns dalla basa.

Activitads dalla suprastonza

Suenter la radunonza da fundaziun dils 18 da mars 2006 ei la suprastonza dalla SR seradunada a tschun sesidas per discutir e decider davart damondas actualas en connex cun ils projects suranumnai.

La suprastonza dalla SR ei gl'emprem onn secumponida dils commembers da suprastonza dalla Romania e dils suprastonts sursilvans dalla Renania. Suenter quei emprem onn d'emprova e d'installaziun vegnan denton ils dus parsuras, che han menau la barca en co-presidi, a seretre e far plaz a forzas giuvnas cun niev slontsch e novas ideas. Medemamein vegnan a seretre ils dus cassiers ch'ei stai omisdus varga vegn onns en ufefeci. A tut quels ch'ei s'engaschai duront ils davos onns en suprastonzas

e cumissiuins seigi engraziu da cor. A quels che restan vinavon e quels che vegnan eligi da niev giavischein nus bia energia, perschuaasiun e magari empau pial dira per realisar quei che fa basegns per mantener e promover nossa cultura romontscha.

La restructuraziun ei terminada, ussa ha ei num puspei sededicar pli fetg a fatgs concrets dil mintgagi cun animar e perschuaader che nies lungatg ei enzatgei unic sin quei mund e che mo paucs san seludar dad esser naschi quasi bilings ed entras quei haver avantatgs che auters ston pér elavurar cun stentas.

Per tener sil current ils commembers derasa la SR mintg'onn ina tochen duas gadas in fegl sgulont cun sias informaziuns actualas en tut las casas. Per informaziuns pli detagliadas san ins era consultar la pagina d'Internet www.surselva-romontscha.ch

La Surselva Romontscha ei moderna, actuala e giuvna!

Ils co-presidents: Martin Cabalzar e Vreni Caprez-Spreiter

	Suprastanza
<i>Co-Presidi</i>	Martin Cabalzar, Cumbel Vreni Caprez-Spreiter, Trin
<i>Actuar</i>	Erwin Ardüser, Laax
<i>Cassier / administratur</i>	Giusep G. Decurtins, Falera
<i>Assessur(a)s</i>	Thomas Candrian, Sagogn, Romania da giuventetgna Blandina Quinter, Trun Margrit Darms, Schnaus Hanspeter Meiler, Flem Andreas Cadonau, Vuorz dr. Erwin Vincenz, Vella
<i>Revisurs</i>	Paul V. Solèr, Lumbrein Guido Wieland, Sumvitg
<i>Suppleant(a)s</i>	Martin Cavegn, Sedrun Martina Caviezel, Vrin
	Redactur(a)s
<i>Ischi</i>	vacant
<i>Nies Tschespet</i>	vacant

5.3 Uniun dals Grischs

Suprastanza

Dal 2006 ho la suprastanza salvo 9 tschantedas reguleras, üna radunanza generela ils 22 avrigl, ün inscunter culs delegios LR. La tenuta invers rg in scoula nu s'ho müdeda in Engiadina. L'UdG giavüscha cha la LR definetscha in dialog culla basa la strategia «idioms- rg» per tuot la rumantschia, singulas vuschs illa pressa vaivan eir express quella pretaisa. Il chantun ho stuvieu conceder cha la basa leghela pel concept rg in scoula mauncha. L'UdG ho participo ad ün inscunter da lavur cun Ivo Berther: «Funcziun ed adöver dals idioms en scola ed ordaifer».

Center Ladin CL – LR

Ils mandats chi reglan la collavuraziun UdG-CL-LR sun gnies firmos in favrer. Singulas deblezzas da la nouva structura e dals mandats stipulos as muossan i'l decuors da l'an. La separaziun da strategia ed operativa stu gnir repondereda. L'UdG vess d'avair dapü influenza directa stülla lavur e progets actuels i'l CL. Il CL nu po fer politica per incumbensa da la LR illa regiun. Ils mandats actuels sun valabels fin favrer 2008.

Premi d'arcugnuschentscha per merits speciels a favur da lingua e cultura 2006

«Preschentscha rumauntscha» d'eira l'accent tematic per la lavur da l'an 2006. Uschè as ho pruvo da motiver e sensibiliser a singuls ed ad affers e cumüns da resguarder consequentamaing il rumauntsch. Eir ils collavuratuors dal CL haun fat lavur d'animaziun in quel sen. Il premi per merits speciels da l'an 2006 es gnieu surdo a la vschinauncha da Samedan chi's prasta spcielmaing sün quel champ in realisand üna vschinauncha bilinqua: in scoula ed illa vita publica ed ill'administraziun cumünela. Uschè ho il rumauntsch guadagno inavous territori già pers. L'UdG sperescha cha oters cumüns seguan a l'exaimpel da Samedan pel mantegnimaint da lingua e cultura.

Ediziuns da l'UdG

Chalender Ladin 07, Chasa Paterna nr. 125 «Amurellas» üna collecziun d'istorgias d'amur scrittas da duonnas, «Il tscharvè verd» da Peider Könz. La vernissascha da las «Poesias da chadafö» da Leta Semadeni vains festagio als dis da litteratura a Domat. Per iffaunts: Dun da Nadel 06, «Chera nona, tia Susi», in puter ed in vallader. «Il rai chi vaiva invlidà il temp» es ün musical in puter e vallader. Restampa da «Parevlas Engiadinaisas» da Gian Bundi. «In lingia directa» nu satisfo scu mez d'instrucziun, l'UdG nu sustegna üna restampa e voul evaluer alternativas pussiblas al mez mangluos.

Chesin Manella, libreria rumauntscha UdG

In settember haun ils novs mneders Pol Clo e Claudia Nicolay surpiglio ufficialmaing la direcziun da la libreria. Sper la vendita externa tradiziunela e las prelecziuns üsitedas haun ils novs mneders introdüt blocs dad arrandschamaints e vendita da la sanda bunura. Ils arrandschamaints spüerts:

Baderleda Romana Ganzoni cun Giuliano Pedretti

Sidonia e Göri Klaingutti generaziuns in discussiun e prelecziun

Jaques Guidon il pittur, artist ed autur

Hans Peter e Rahel Schreich musica, emigraziun da jauers, prelecziun

Fadrina Hofmann prelecziuns e discussiuns

Rico Valär litteratura e musica,

Peider Könz prelecziun,

Chasa Paterna duonnas prelegian istorgias d'amur,

Leta Semadeni prelecziun,

la ledscha da linguas cun grandcussglier Romedi Arquint

«Prefix» baderleda e rock rumauntsch live

L'UdG voul investir dapü atenziun illa promoziun da la vendita da cudeschs rumauntschs ed illa publicited. Ad es previs dad intensivver il contact culla giuventüna e cun scoulas.

Cuvihs e plazzets

L'inscunter tradiziunel culs cuvihs ho gieu lö in november, Pol Clo e Claudia Nicolay haun preschanto e scumpartieu il nouv Chalender per la vendita. L'UdG nun ho assistieu a las trattativas e'ls inscunters da las otras uniuns per fusiuner in futur ils chalenders existents.

Sustegns

L'UdG rinvio a bgers petents tar la LR, zieva cha la LR ho surpiglio l'incumbensa dals sustegns finanziaels a terzs. In settember ho la suprastanza UdG però fixo ch'ella vöglija sustgnair eir in futur, scha mê cha'ls mezs finanziaels permettan, progets ed iniziativas da giuvens e giuvnas ladinas. Il plazzet Alvra ho survgnieu üna garanzia da defizit per la saireda da tragetnimaint.

Uschè ho la grupp da rock PREFIX survgnieu ün sustegn da 500.– fr. per lur prüm DC ed eir la grupp ANDAROJO ho survgnieu 500.– fr. per ün proget da musica. Il chantun ho incumbenso la LR da realiser la restampa dal dicziunari puter/Tscharner. L'UdG sustegna il proget cun 6000.– fr.

La presidenta: Annemieke Buob

Suprastanza

<i>Presidenta</i>	Annemieke Buob, La Punt Chamues-ch
<i>Vicepresident</i>	Riet Ganzoni, Samedan
<i>Actuar/suprastant LR</i>	Men Janett, Ardez
<i>Cassier</i>	Oscar Walther, Müstair
<i>Assessura</i>	Mariachatrina Gisep Hofmann, Scuol
<i>Redacziun dal Chalender Ladin</i>	Claudia e Pol Clo Nicolay-Nuotclà, Bever
<i>Redacziun dal Dun da Nadal</i>	Natalia Lehner-Schwitter, Scuol Antonella Stecher-Castellani, Ftan
<i>Chesin Manella, Schlarigna</i>	Claudia e Pol Clo Nicolay-Nuotclà, Bever (+9/06)

5.4 Renania

Il davos onn da la RENANIA

Suenter in onn transitoric cun structuradas dublas per la Sur- e Sutselva va la restructuraziun ussa definitivamain en vigur. La Renania è schliada si e las novas uniuns Surselva Romontscha ed Uniun Rumantscha Grischun Central èn fundadas. In temp da grondas activitads structuralas, discussiuns e tractativas va a fin. Lain sperar che las novas structuradas cun la collavuraziun surregiunala portian fritg e mainian ensemen ils Rumantschs a daplì unitad che fin qua.

Activitads da la suprastanza

La suprastanza da la Renania è s'entupada a 5 sesidas ordinarias. Durant questas sesidas era la tractanda principala adina puspè il Calender per mintga gi. Lura ha era la radunanza generala chaschunà inqual rumpatesta. I pareva da na betg esser pussaivel da chattar in termin adattà. La finala ha quella gì lieu ils dus da settember enstagl da la primavaira sco previs en ils statuts.

Sco già l'onn 2005 ha la suprastanza era fatg pliras sesidas separadas en las duas regiuns.

Ils 18 da mars è stada la fundaziun da la nova uniun sursilvana, la *Surselva Romontscha*. En ina radunanza generala ordinaria è la Romania vegnida schliada l'avantmezdi e suenter in gentar communabel ha gì lieu la radunanza da fundaziun cun blera preschientscha da medias. Ina sairada culturala cun l'artg musical da Radio e Televisiun Rumantscha e pliras furmaziuns musicalas da num ha arrundà l'occurrenza e purtà la fundaziun da la nova uniun sursilvana en la populaziun ed en las stivas da la Rumantschafta.

Ils suprastants sursilvans han prendì part a sis sesidas da suprastanza da la nova uniun. Quella è vegnida presidiada dals dus parsuras da Romania e Renania en copresidi. L'entschatta dal 2007 ha lura lieu l'emprima radunanza generala da la SR cun elecziuns. Tant ils dus parsuras sco era intgins suprastants han demissiunà e ston vegnir remplazzads. La SR funcziunescha dentant bain ed ha era già organisà diversas occurrenzas cun la populaziun.

En il *Grischun central* ha la radunanza da fundaziun gì lieu ils 20 da zercladur. En furma in zic pli modesta ch'en Surselva è era quella fundaziun stada ina festa grategiada. Cun diversas gruppaziuns da musica è l'act da fundaziun vegnì enramà a Casti. Ina nova suprastanza e vegnida elegida gist quella saira e funcziunescha dapi lura zunt activamain en collavuraziun tranter Surmeir e Sutselva.

Ils 21 da november han ils Sutsilvans lura anc fundà ad Andeer in'uniun rumantscha per la Sutselva. Quai cunzunt per administrar l'ierta Clopath e per tgirar dumondas specificas da la Sutselva. En Surmeir datti in pendant per la Pagina da Surmeir. Quellas duas uniuns na contribueschan betg exnum a estructuras schlançadas, paran dentant dad esser necessarias per resguardar ils interess regionalis zunt differents da las duas regiuns fusiunadas.

Radunanza generala

Suenter avair spustà il termin da la radunanza generala 2006 pliras giadas èsi finalmain grategià da far quella ils dus da settember a Castrisch. Las tractandas eran las usitadas plus la dumonda da las ediziuns e la dissoluziun da la Renania. Detagls da las singulas tractandas èn da leger en il protocol e na vegnan betg repetids en il rapport presidial.

Ina grupp da lavur aveva organisà in program general per la davosa radunanza generala da la Renania. Cun la cabarettista indigena Marietta Jemmi han els chattà ina persuna interessanta che ha dilucidà la Rumantschia ord vista da l'onda da l'America. Quai ha ella fatg en pliras scenas durant la tschaina offrda da la Renania.

I n'è dentant betg stada la davosa radunanza da la Renania, perquai ch'igl è vegnì fatg attent che tant il protocol, il rapport annual sco era il quint dal davos onn stoppian anc vegnir approvads dad ina radunanza generala. Quella vegn ad avair lieu il mars 2007.

Calender per mintga gi

La dumonda dal *calender per mintga gi* aveva gia l'onn passà fatschentà la suprastanza da la Renania pervia da ses custs bler memia auts. Nus avain laschè far diversas offertas da stamparias en la regiun per cumparegliar ils pretschs e pudair sminuir ils custs. Plinavant avain nus discussiunà cun la URS davart ina collavuraziun pli stretga tranter ils dus chalenders. Nus essan vegnids a la conclusiun che domaduas uniuns han ils medems problems e ch'ils dus chalenders na sa distinguan betg uschè ferm ch'els na pudessan betg vegnir fusiunads ad in. Durant nossas contractivas èsi dentant sa furmada ina grupp d'interess per il calender per mintga gi che na vuleva savair nagut d'ina fusiun. En pliras sesidas cun represchentants da quella grupp, cun divers giurists e cun represchentants da fundaziuns e legats n'avain nus betg chattà in consens. Mintga giurist interpretava sin sia moda ils statuts e la finala eran nus tuttina lunsch sco avant.

La radunanza generala ha alura decidì en ina votaziun democratica da dar l'incumbensa da procurar per l'ediziun dal calender per mintga gi a la grupp d'interess che ha fatg ina cuntraproposta a quella da la suprastanza. Cun questa decisiun è la suprastanza bain distgargiada dal calender, dentant vegn tras quai era la collavuraziun cun la URS franada a moda malempernaivla ed enstagl dad ina punt tranter las regiuns èsi vegnì construì in mir. Donn!

Cumissiuun fatscha da noss vitgs

Questa cumissiuun è era l'onn passà stada activa en divers vitgs cun procurar per inscripziuns sin chasas e tavlas. Per l'avegnir èsi planisà da collavurar sur las regiuns e laschar profiter las autras uniuns da las experientschas da questa cumissiuun.

Sustegns finanzials

Las dumondas per sustegns finanzials n'èn betg stada uschè numerusas sco pli baud, damai che la LR aveva communitgà ch'ella vegnia a dar tals en l'avegnir e betg pli las uniuns regiunalas. La Renania ha dentant sustegnì divers projects dals dus centers LR Grischun Central e LR Surselva, p. ex. in disc cumpact cun chanzuns d'uffants chantadas d'in chor d'uffants da Schons, diversas ediziuns da cudeschs, La Tschuetta, la Plema d'aur etc.

Engraziament

En mes davos rapport annual vuless jau engraziar a tut quels che m'han sustegnì durant mes 8 onns d'uffizi. En emprima lingia èn quai sa chapescha mes consuprastants. Nus avain adina gi in bun clima da lavur e cunzunt il viceparsura ed il cassier eran adina qua per sa discurrer cura ch'igl era necessari. Lura vuless jau era engraziar al secretari da la LR per sia ureglia averta, cura che la RENANIA aveva puspè ina giada in problem rumantsch e na saveva betg co vinavant. U ch'el pudeva mussar ina schliaziun u ch'el relativava il problem, uschia ch'el na pasava betg pli tant. Era al parsura ed als ulteriurs collavuratur da la LR va mes resentì engraziament per l'empernaivla collavuraziun durant ils davos onns.

Per il futur giavisch jau ina fritgavla collavuraziun entaifer e tranter las novas uniuns rumantschas, tranter ils novs centers e lur collavuratur e tranter tut ils Rumantschs da tut ils idioms.

Mes pled rumantsch da l'onn fiss stà: *far punts enstagl da mirs!*

La presidenta: Vreni Caprez-Spreiter

Rapport da la collavuratura e dal collavuratur regional

Ediziuns:

Scola:

- Il project dals cudeschs da lingua per la scola primara è vegnì terminà cun il cudesch da lingua 6.

Lectura per uffants:

- Ils centers regional da la LR han edì il cudesch «Igl retg ca veva amblido igl tains» en tut ils idioms.
- «Hanno ad igl sieus dragùn» (OSL) cumpara dentant mo virtualmain.
- En collavuraziun cun il Radio Rumantsch ha il PILC edì in DC cun 10 istorgettas per uffants.
- Medemamain cun il Radio Rumantsch e 74 uffants avain nus producì in DC «Canzùns par unfànts».

Curs da rumantsch:

- Il dumber da curs è deplorablmain sa reducì ad in curs per principiants ed in per avanzads.

Scola:

- Il PILC ha purschì cun grond success in curs da preparaziun per ils examens d'admissiun en la scola media.
- En Val Schons è vegnida discussiunada la dumonda da fusiuns u collavuraziuns da scolas. Il PILC è stà preschent a las discussiuns.
- Sustegn per Clara Joos che ha surpiglià per trais mais l'instrucziun rumantscha en il stgalim superiur.

Projects:

- Toponims en Val Schons. Il PILC rimna ils nums cultira da la Val Schons e declera quels en in cudeschet che cumpara l'onn 2008.
- Project «Canzùns par unfànts». Il PILC ha edì in cudesch, in DC ed ha preschentà las chanzuns en furma d'in concert.
- Circuit cultural: per incumbensa d'Andeer Turissem e da la vischnanca d'Andeer ha il PILC elavurà in concept per in circuit cultural, che vegn realisà l'onn 2007.
- Tearla bagn. DC da chanzuns da Tumasch e Benedetg Dolf interpreta da a l'orgla ed a la clarinetta. Narratur Andrea L. Rassel.
- Festival da Teater. L'onn 2007 ha puspè lieu il Festival da Teater Gri-schun. Il PILC è represchentà en il comitè d'organisaziun.
- Procurà per expositurs e sponsurs a la HIGA.
- Reorganisaziun da las uniuns regionalas e lavurs preparativas per la LR-GRC.

- Paraulas per l'anniversari 10 onns LQ.
- Program da cultura en il Center da Capricorns.

Preschientscha:

- Fieras regiunalas
- Cursa da Schons
- Educanet (texts sutsilvans)

Engraziament

In cordial engraziament per il sustegn da nossa lavur.

Andrea L. Rassel, collavuratur regiunal
Barbara Riedhauser, collavuratura regiunala

Suprastanza

<i>Presidenta</i>	Vreni Caprez-Spreiter, Trin
<i>Viceparsura</i>	Christ Casper Dolf, Vargistagn
<i>Cassier</i>	Hanspeter Meiler, Flem-Vitg
<i>Assessur(a)s</i>	Anita Clopath, Maton Andreas Cadonau, Vuorz Conrad Cavigelli, Castrisch Giachen Mani, Donat
<i>Suppleant(a)s</i>	Carl Caflisch, Trin Digg Leni Fontana, Flem-Vitg Paul Frigg, Preaz Michael Magnasch, Andeer
<i>Revisur(a)s</i>	Margreta Cadonau-Candrian Martin Cantieni, Donat
<i>Delegad(a)s</i>	suprastant(a)s + suppleant(a)s

Redactur(a)s

<i>Calender per mintga gi</i>	Paul Michael, Cuir Manfred Veraguth, Olten
<i>La Tschuetta</i>	<i>sursilvan</i> Paula Nay (redacziun) Anna Maria Genelin (redacziun) Ursin Lutz (correcturas e lectorat) <i>sutsilvan</i> Anita Hugentobler-Candrian (redacziun) Barbara Riedhauser (correcturas e lectorat) <i>surmiran</i> Salome Guetg (redacziun) Reto Capeder (correcturas e lectorat) editura: LR Surselva e LR Grischun central

5.5 Uniun Rumantscha Grischun Central

1. Radunanza generala

La radunanza generala 2005 ò gia li igls 24-06-2005 a Salouf. Tar la delibraziun digl program da lavour 2005/06 ò la radunanza generala piglia cunaschientscha e confirmo consultativamaintg igl ager dall'URS an tgossa introducziun digl rumantsch grischun an scola. Igl tractandum orientaziun concernent la restructuraziun LR/URS ò musso la direcziun generala cun stgaffier en center da cumpetenzza e da fundar en'uniun rumantscha per igl Grischun central. An suprastanza ògl do nignas midadas.

2. Suprastanza

Durant igl davos onn da gestiun è la suprastanza dall'URS sa scuntrada 11 gedas – 3 gedas cun represchentants dalla Renania. Ultra dallas incumbensas statutaricas è la suprastanza s'occupada oravantot da:

a) Restructuraziun LR/URS

A caschung dalla radunanza da delegos dalla LR igl aton 2004 a Trun ò l'URS signaliso prontadad per las intenziuns da restructuraziun dalla LR cun stgaffier da nov centers da cumpetenzza an Surselva, Nagiadegna e Grischun central. La suprastanza dall'URS è sa scuntrada 3 gedas cugls represchentants sotsilvans dalla Renania per elaborar igl concept ed igls statuts per ena nova uniun rumantscha per igl Grischun central.

Pinavant ò la suprastanza dall'URS preparo la revisiun parziala digls statuts dall'URS tgi niro a sa fatschanar agl futur an amprema lengia dalla finanziaziun ed ediziun dalla Pagina da Surmeir. Las novas structuras on da neir sancziunadas antras la radunanza da commembers dall'URS. L'antrada an vigour è preveida per l'antschatta digl 2007.

b) Pagina da Surmeir

L'ediziun dalla PdS vign accumpagneda dalla cumischung da menaschi. Chella è sa scuntrada 4 gedas. Igl costs da stampa digl figl uffizial gravegian considerabel igl chint dalla PdS. Per chel muteiv on igls sforzs per ena reducziun dallas publicaziuns da neir intensivos. Pinavant on er igls costs da producziun e stampa da neir analisis da radagn. Fegnameira pigl futur ò dad esser tg'igl product Pagina da Surmeir possa neir edia a basa d'en chint equilibrio.

c) Sulom surmiran 2006

Francestg Schmid responsabel per l'ediziun digl Sulom surmiran ò ansemen cun Reto Capeder e dr. Erica Lozza Pasquier procuro la 15avla ediziun cugl tema principal «rieischs». Tar la stampa digl Sulom surmiran

2006 ègl sto pussebel da reuscheir en spargnamaint considerabel tar la stampa.

d) Rumantsch grischun an scola

Sen fundamaint digl program da lavour ed an accordanza cun la decisiun consultativa dalla davosa radunanza generala ò l'URS cuntinuo cun la lavour d'infurmaziun e coordinaziun per l'introducziun digl rumantsch grischun an scola.

e) Collaboratour regiunal

Igl avost 2004 ò la suprastanza dall'URS pudia gratular agl collaboratour actual Reto Capeder per igl giubileum da 20 onns collaboratour regiunal dalla LR an Surmeir. Sen la fegn d'avost 2006 vo el an pensiun. La suprastanza dall'URS admetta ad el en sincer e cordial angraztg per igl sies nunstanclantabel angaschamaint per mantignamaint e promoziun digl rumantsch an Surmeir. La Leia Rumantscha ò a caschung dalla sia seduta da suprastanza digls 21-02-2006 eligia scu sies successour Ursus Baltermia. Ad el giavischainsa en bung mang e bleras novas ideias pigl sies nov angaschamaint professional.

3. Angraztg

Concludond igl rapport annual lessa angraztger agls mies collegAs da suprastanza per l'ampernevla collaboraziun. En cordial paia Dia lessa admetter agl collaboratour reginal partent Reto Capeder. En ulteriour angraztg seia admess agl caporedacter dalla PdS Peder Antona Baltermia ed agl collaboratour liber e substitut da vacanzas Gion Nutegn Stgier. En sincer angraztg admetta agl responsabel per igl Sulom surmiran Francestg Schmid.

Igl vicepresidente: Filip Dosch

Remartga: L'Uniun Rumantscha Grischun Central (URGC) è sortida ils 20-6-2006 da la fusiun da l'Uniun rumantscha da Surmeir (URS) e da la Renania sutsilvana. Il rapport annual dal president sa referescha sin l'Uniun rumantscha da Surmeir.

HIGA :terrarumantscha – insla «Made in Rumantschia»

HIGA :terrarumantscha – impressiun da las inslas

Rapport annual digl collaboratour regional 2005/2006

Igl mies davos rapport annual

22 onns èn passos siva dalla mia decisiun da m'angascher professiunal-maintg per igl mantignamaint e per la promoziun digl rumantsch an incarica dalla Uniun Rumantscha da Surmeir e dalla Leia Rumantscha. Cun grond anim e plascheir vaia ampruo tenor migler saveir e pudeir dad esser activ sen differents camps da lavour. An pe d'enumerar tgavazzezn per tgavazzezn dalla lavour digl onn scadut, lessa ma concentrar pitost sen en pêr patratgs finals.

An amprema lengia mantignainsa igl lungatg cun discorrer e cun dar anavant da generaziun a generaziun la nossa tradiziun, la nossa cultura ed igl noss lungatg tgi èn sa furmos sur tschentaners u millennis e tgi nodan en pievel. Per accentuar chella muntada lessa citar igls pleds digl Sicilian I. Buttitta tgi dei:

*En pievel davainta pover e sclav
sch'ins angola ad el igl sies lungatg.
El davainta pover e sclav,
cura tgi las parolas
na stgaffeschan nignas otras ple
e sa maglian se l'egna l'otra.*

Percheigl ègl necessari da rinfurzar la nossa identidad rumantscha. An chel mument ègl decisiv da saveir, danonder tgi las nossas rieischs dereivan e da sa sensibilisar per cultura e lungatg an general. (i dastga bagn betg esser tuttegn, tge tgi vign fatg).

Nous dastgagn esser loschs da chegl tgi vagn e stuagn er creir tgi seians ensatg impurtant, (i dependa mai digl domber).

Igl è impurtant da saveir, tgi la clav rumantscha monta per nous portas avertas per igls lungatgs lategns e schizont pigl engles. Damai tgi discurrign er tudestg vainsa ena ulterioura porta averta ed igl access ad en'otra famiglia da lungatgs. Chegl ans dat l'abilitad d'ans muantar sen blers plangs linguistics e chegl cun facilitad strousch tgapibla da blers esters.

La mobilitad e la plurilinguitad dad oz è ena provocaziun per nous ed er nous ischan sfurzos da sa mover sen en parchet internaziunal. Percheigl ègl necessari da stgaffair ena bilinguitad tgi funcziuna, uscheia tgi ples lungatgs son veiver l'egn sper l'oter an solidaritad, respect e toleranza e stgaffair uscheia ena bilinguitad viveida, tenor igl motto: respectar l'oter sainza amblidar igl sia.

Las constituziuns federalas, cantunalas e communalas garanteschon igl adiever digl noss lungatg. Damai vainsa er igl dretg da far adiever digl lungatg e chegl a bucca ed an scretg.

Anc eneda igl pi impurtant. Ampruar da stgaffair ena tenuta positiva envers igl noss agen lungatg e la nossa atgna cultura, promovond ena identitad rumantscha ed alla fegn cun duvrar igl rumantsch. Schi nous ischan persvadias, tgi la nossa cultura ed igl noss lungatg vegian ena valeta, ischans er bungs da sensibilisar igls oters. E fitg fitg savens è chegl er igl cass.

La veira sperdita dalla mentalitad, tradiziun, cultura e digl lungatg sa mossa pir cura tg'ella è svaneida.

Ia less terminar chels curts pansiers cugls plets d'Andreia Steier tgi dei: «En pievel (lungatg) veiva, sch'el vot veiver». Chegl vala anc oz scu avant 100 onns. Damai vegians curasch!

Angraztgamaint

Per concluder lessa admetter en grond engraztgamaint agls responsabels dall'Uniun Rumantscha da Surmeir scu er dalla Leia Rumantscha per la confidanza, per igl sustign e per la libertad dada durant mia incarica.

Ia engraztg er a tots chels tg'am on sustignia an mia lavour ed a tots chels tgi on fatg adiever digls sarvetschs per derasar e promover igl pled rumantsch seia chegl aint igls cumegn, ainten uniuns, instituziuns ed organizaziuns localas u er privatas ed utro.

Ed ia engraztg er a tots chels tgi èn s'angascheas ed on promovia lungatg e cultura aint igl zuppo e sainza publicitad (cun) e sainza igl collaboratour regional.

Ia giaveisch en bung mang, success e cuntantientscha agl mies successour, Ursus Baltermia, tgi surpeglia l'incumbensa da collaboratour regional da calonda settember.

Igl collaboratour regional: Reto Capeder

	Suprastanza
<i>Vicepresident</i>	Filip Dosch, Cunter
<i>Actuar</i>	Sascha Janutin, Murmarera
<i>Cassier</i>	Martegn Caspar, Riom
<i>Assessur(a)s</i>	Remi Capeder, Casti Zegna Dosch, Cunter
<i>Delegà da la Meirana</i>	Sascha Janutin, Murmarera
<i>Revisurs da quint</i>	Bruno Wasescha, Savognin Gion Capeder, Casti
<i>Pagina da Surmeir</i>	Peder Antona Baltermia, Salouf
<i>Sulom surmiran</i>	Francestg Schmid, Riom dr. Erica Lozza, Lucerna Reto Capeder, Savognin

5.6 Uniun per la Litteratura Rumantscha

La radunanza generala dalla ULR 2006 ò gia li igls 9 da december 2006 a Coira ed è stada sot igl segn da midada da generaziun: la radunanza ò eligia dus novas suprastantas: Chatrina Josty e Fadrina Hofmann. Las dus donnas giuvnas vignan a surpiglier igl timung dalla ULR igl onn vegnent. Anfignen tar la proxima radunanza generala digl onn 2007 consista la suprastanza dalla ULR oramai da tschintg persungas: Giovanni Netzer (president), Fabiola Carigiet, Andrea Rassel, Chatrina Josty e Fadrina Hofmann. Giovanni Netzer e Fabiola Carigiet vignan a sa ratter igl 2007. La suprastanza angrondaneida interimisticamaintg lubescha ena bunga surdada da material ed infurmaziun. La radunanza generala ò pianavant eligia igl biro Bearth e Partenaris a Coira scu revisours digl chint dalla ULR. Andrea Rassel è nia confirmo an sies mandat da suprastant.

Igl onn 2006 èn stads activs per nossa uniun: Dumenic Andry, Linard Bardill, Göri Klainguti, Giovanni Netzer e Gisula Tscharner sco delegad(a)s a la LR, Aita Dermont, Gion Peder Thöni, Oscar Peer e Jon Nuotclà sco suppleant(a)s, Rico Tambornino e Linus Berther sco revisurs da quint.

Igl secretariat è nia mano interimisticamaintg da Rudi e Giovanni Netzer. La suprastanza nova niro a tschartger ena sliaziun definitiva per manar igl secretariat.

La ULR ha er durant il 2006 pudì sustegnair prelecziuns dad auturs ed auturas: Dal post da lectorar ègl nia fatg diever intensiv.

Fabiola Carigiet ò redigia la Litteratura 28 sot igl tema «Impuls» e rimno texts da scribentas e scribents rumantschs, tgi eran nias scretgs per l' emisziun «Impuls» digl Radio Rumantsch. La revista è cumpareida durant igls Dis da litteratura a Domat igl november 2006.

Ils 16avels Dis da litteratura òn gia li dals 10 als 12 da november 2006 ed èn vegnids organisads e realisads dal comité che sa cumpona da Mirta Nicolay, Anita Simeon, Silvana Derungs e Linus Berther. Igl biro sur place ò mano Guadench Dazzi e Claudio Spescha. Ils Dis da litteratura sot igl tetel «Ella – dunnas scirvan, dunnas vegna scrittas» òn preschanto en program multifar e variont scu adegna.

La regenza dal chantun Grischun ha surdà ils 19 da november il grond premi da cultura a noss commember Jacques Guidon per sies engaschi per la cultura rumantscha scu om dalla litteratura, digl teater e digls arts figurativs.

president: Giovanni Netzer

	Suprastanza
<i>President e cassier</i>	dr. Giovanni Netzer, Savognin
<i>Assessur(a)s</i>	Fabiola Carigiet, Berna Andrea L. Rassel, Ziràn Chatrina Josty, Cuira Fadrina Hofmann, Sent
<i>Revisurs da quint</i>	Linus Berther, Cuira Rico Tambornino, Cuira
<i>Redacziun «Litteratura»</i>	Fabiola Carigiet, Berna
<i>Delegad(a)s</i>	Linard Bardill, Scharans Göri Klainguti, Samedan dr. Giovanni Netzer, Savognin Dumenic Andry, Zuoz
<i>Suppleant(a)s</i>	Aita Dermont-Stupan, Laax Oscar Peer, Cuira Gion Peder Thöni, Riehen Jon Nuotclà, Cuira

5.7 Cuminanza Rumantscha da Radio e Televisiun

La basa legala

Suenter lavurs e discussiuns dad onns ha il parlament deliberà ils 24 da mars 2006 la nova lescha da radio e televisiun LRTV. Ella va en vigur il 1. d'avrigl 2007. Era la nova lescha mantegna da princip la posiziun ferma da la SRG SSR idée suisse, pretenda dentant in splitting da las taxas da concessiun. Quai vul dir che passa 40 milliuns francs da las taxas da concessiun van a radios e televisiuns privatas. Cunquai che questa summa manca a la SSR, ha quella preschentà ses basegns finanziaus per pudair mantegnair ses servetschs e sia offerta da fin uss. Ultra da quai stuess ella pudair investir e modernisar, tant pli ch'il svilup en il sectur da medias è rasant. La decisiun dal Cussegl federal da conceder a la SSR mo 25 milliuns empè dals 70 milliuns dumandads, pretenda mesiras en l'entira in-terpresa e periclitescha era projects dad RTR.

La nova lescha LRTV ha dentant meglierà la posiziun dad RTR. L'artitgel 24,2 prescriba: «Per la Svizra rumantscha realisescha la SSR almain in program da radio. Ultra da quai fixescha il Cussegl federal ils princip, tenor ils quals èn da resguardar supplementarmain ils basegns da radio e televisiun da questa regiun linguistica».

Questa basa legala clera è in bun fundament. Success han nossas stentas dentant be, sch'ils projects pon vegnir finanziaus. E surtut sche RTR persvada cun lavur professiunala ed effizienta. Cun persvasiun sustegna la CRR ils princip che dirigian la lavur da RTR:

- Betg copiar ils gronds, mabain realisar in radio ed ina televisiun tipica per la Svizra rumantscha;
- Rapportar da l'entir spectrum da la societad, quai vul dir da politica, economia, cultura, religiun, sport, societad, dentant era da las pitschnas chaussas ch'occupan mintgin en sia vita da mintgadi;
- Ristgar da far pass enavant ed accompagnar moviments che cumprovan la vitalitad da la cuminanza rumantscha, sco per exempel l'aver-tura vers il mund, in resguard spezial da nossas regiuns e lur varian-tas linguisticas ed il svilup successiv dad ina lingua scritta cumi-naivla.

En tut quests secturs resta anc bler da far.

Il president: Duri Bezzola

President
Vicepresident
Assessurs

Suprastanza

Duri Bezzola, Scuol
Remo Godly, Cuir/Zernez
Duri Bezzola, Scuol (numnà dal Cussegl federal)
Martin Quinter, Mustér
Armin Walpen, directur general da la SSR (ex officio)

5.8 Uniun da las Rumantschas e dals Rumantschs en la Bassa

L'onn da gestiun 2006/07 è stà in onn da transiziun. Ina part da la suprastanza è sa retratga senza che novs commembers u commembras han pudì vegnir elegids. Durant l'atun èn per fortuna pliras personas sa decididas da collavurar en suprastanza.

Radunanza annuala

La radunanza annuala ha gì lieu ils 13 da matg 2006 a Turitg. Romeo Sgier ed Erica Vonmoos èn sortids da la suprastanza, èn dentant sa declerads prontos d'ans sustegnair anc fin che nus chattain successurAs.

Suenter la part statuara avain nus pudì dar il bainvegni uffizial a la referenta dunna cussegliera governativa dr. Eveline Widmer-Schlumpf. Ella ans ha preschentà ina sintesa dal tema complex «Dreisprachigkeit in Graubünden». Igl è stà in excellent referat. Il grond applaus ha cumprovà che tuttas e tuts al han giudi fitg. Las discussiuns davart il tema referi han cunfinuà er durant il gentar, al qual èn stads preschents ca. 20 commembras e commembers.

Lavur en suprastanza

Grazia a l'engaschi da quels ch'èn restads vinavant en suprastanza sco er da quels ch'èn sortids e dals novs candidats ha la suprastanza pudì lavurar regularmain. Ella è sa reunida a Turitg per trais sesidas. Nus avain decidì davart sustegns finanzials ad in'uniun ed ad in chor per lur producziuns d'in disc cumpact cun musica u texts da Rumantschs en la Bassa.

La surdada dal secretariat dad Erica Vonmoos a Martin Sutter ha gì lieu durant l'atun. Nus vegnin a proponer el sco nov commember da suprastanza a la radunanza annuala 2007. Noss novs candidats e nossa «nova» candidata èn stads preschents a las sesidas ed han uschia gì ina buna introducziun en lur lavur.

Ensemen cun la Quarta Lingua essan nus vidlonder da preparar ina pagina d'Internet cuminaivla, la part da l'URB en rumantsch, quella da la QL en tudestg. Ultra da quai ha la presidenta, cun auters commembers da la suprastanza preni part a sesidas ed occurrenzas da la Lia Rumantscha, da la Pro Raetia e da la Quarta Lingua.

Occurrenzas

Deplorablmain n'avain nus betg pudì realisar tut las occurrenzas giavischadas. Nus ans essan concentrads sin ina a Lucerna. Ils 10 da favrer 2007 avain nus pudì salidar dr. Giusep Nay, anteriur president dal Tribunal fe-

deral. El ans ha referì davart sias incumbensas ed experientschas sco der-
schader federal a Losanna.

La scuntrada è vegnida accumpagnada musicalmain dal chor viril «Ils Emi-
grants», in chor che sa cumpona da chantadurs da las regiuns da Berna,
Turitg, Zug e Lucerna. Els chantan sut la batgetta dad Aaron Tschaler.
L'URB ha sustegnì lur engaschi cun ina contribuziun a lur disc cumpact
ch'els èn vidlonder da registrar.

Fegliet

Noss «Fegliet» è cumparì trais giadas. Nus avain rapportà davart las acti-
vitads da nossas uniuns, la lectura rumantscha, ils novs meds electronics
e davart ils centers regiunals. Adina puspè pudain nus far attent ad occur-
renzas che han lieu en nossas regiuns, nua che artists rumantschs a sa pre-
schentan.

In cordial engraziament va a tut quels ed a tut quellas che han sustegnì
nus durant l'onn passà, quest onn spezialmain er a mes e mias collegas en
suprastanza, a la Lia Rumantscha, a las uniuns ed er a noss commembers
e nossas commembras che s'engaschan per la cultura rumantscha.

La presidenta: Cilgia Vital

	Suprastanza
<i>Presidenta</i>	Cilgia Vital, Goldach SG
<i>Vicepresident ed actuar</i>	Jachen Sarott, Chesalles-sur-Moudon VD
<i>Secretariat</i>	Erica Vonmoos, Turitg ZH (-11/06) Martin Sutter, Zug, (+ 11/06)
<i>Cassiera</i>	Coni Livers, Küssnacht SZ
<i>Responsabels projects</i>	Ciril Berther, Oetwil a.d.L. ZH vacant
<i>Revisurs da quint</i>	Adalgott Berther, Dallenwil NW Lidia Deuber-Casutt, Hünenberg ZG
<i>Delegad(a)s</i>	Cilgia Vital, Goldach SG Ciril Berther, Oetwil a.d.L. ZH Coni Livers, Küssnacht SZ Martin Sutter, Zug ZG
<i>Suppleant(a)s</i>	Not Janett, Buchs SG Jachen Sarott, Chesalles-sur-Moudon VD Claudia Cadruvi, Uznach SG

Cumenà ha l'onn 2006 cun in «gailischem event» numnadamain cun la radunanza generala da la GiuRu, che ha gì lieu ils 11 da mars a Trun. Suentar ina radunanza ed ina tschaina ha sunà la band rumantscha POBUFI-BANOX ed ha procurà per ina buda plaina.

L'avrigl ha gì lieu il seminari da Pasca da la GCEE a Pécs en Ungaria. La delegaziun da la GiuRu cun Annatina Nay, Gion-Andri Cantieni, Oliver Nyffeler e Chatrina Josty è vegnida a savair bler davart la politica da minoritads en Ungaria. En differents workshops è quai vegnì tematisà, ultra da quai hai dà bler spazi per creatividad.

www.pledarigrond.ch – il pledari grond en l'Internet ha procurà l'onn 2006 per ureglias chaudas, e massellas cotschnas tar la LR e la GiuRu. Ma la finala è il project strategià ed ì online. El è vegnì preschentà a chaschun da la HIGA 2006. En quest connex in grond bitsch a Gion-Andri Cantieni. Ch'ins po translatar online plets dal tudestg en rg e viceversa è per gronda part d'engraziar a sia lavur.

Il fanadur è la GiuRu puspè stada da la partida al forum per fatgs socials e l'ambient a Son Gagl. Las GiuRuistas Pia Valär, Annatina Nay, Sara Hermann han purschi là in curs da rumantsch. L'interess è stà fitg grond.

Ina da las finamiras da la GiuRu è stada da rinforzar la collavuraziun da la GiuRu cun las uniuns da giuventetgna. Perquai ha ella envidà tut las uniuns e tut ils commembers ad in inscunter a Tschlin. Cun ina visita da la bieraria. Displaschavlamain n'è vegnì nagin! Quai è era stà fitg dischillusiunant per la GiuRu. Ils motivs n'èn betg clers, ma la GiuRu ha forsà anc adina il num d'esser elitara ed auter pli, uschia ch'ils giuvenils han retegientschas da sa participar. Che quai è però adina stà in problem, ha Gion-Andri Cantieni chattà ora en sia lavur da matura. Il tema da questa lavur è stà la GiuRu e sia istorgia.

In auter project da la GiuRu è ina publicaziun cun texts litterars. «Il Quadern – zweisprachige Texte aus der jungen Rumantschia» duai il quadern avair num. Quest project vegn realisà en collavuraziun cun la Quarta Lingua.

Hollywood meets Stierva: Martin Cantieni ha filmà cun ses conscolars a Stierva e midà il vitget en ina culissa da film. Il film ha num «Il chatschader e sia dunna».

Il settember ha gì lieu il seminari d'atun da la GCEE. Questa giada en in pajais, nua ch'el n'ha anc mai gì lieu. Las duas GiuRuistas Annatina Dermont e Chatrina Josty èn viagiadas per quest seminari en Serbia. Là han ellas participà ad in seminari fitg interessant. Ellas han gì la pussaivladad da discurrer cun persunas ch'han fatg in'experiencia da la vita ch'ellas n'avessan pli gugent betg fatg: la guerra ed ils conflicts etnics.

In dals puncts culminants da l'onn 2006 è stà l'elecziun dal vicepresident da la GiuRu Martin Cantieni en la suprastanza da la Lia Rumantscha. Avant in pèr onns era la dumonda dad in represchentant da la GiuRu en la suprastanza da la Lia Rumantscha adina mo ina dumonda irrealistica per provocar, ed uss èsi vaira. Quai è segir er in fatg che mussa che la GiuRu ha en ils ultims onns gi in contact pli stretg cun la Lia Rumantscha.

Vers la fin da l'onn èn la GiuRu e las Punts s'avischinadas anc in pau dapli. Cunquai che nus essan paucs giuvenils rumantschs da tuttas duas varts, avain nus decidì da collavurar anc pli stretgmain. Uschia avain nus svilupà midadas tar las Punts.

Era l'onn 2006 ha la GiuRu concedì sustegns finanziaals per differents projects. Uschia per exempel per projects da musica da Prefix, Andarajo, Curdin Nicolay, Roman Flepp ed Adrian Candinas. A nus mussa la dumonda per sustegn finanziaal e sustegn organisatoric che quels ch'èn activs vegnan era tar la GiuRu e stiman il sustegn.

Sper il pledari grond en l'Internet èn era ils auters projects en l'Internet ids vinavant: Sin la pagina www.giuru.ch avain nus registrà ca. 6000 visitaders l'onn 2006. Era la spierta da la posta rumantscha ha gi success, enturn 60 e-mails èn vegnids repartids en la posta electronica.

Il cumbat cuntinuescha!

Per l'avegnir spera la GiuRu gist cun la participaziun en la suprastanza da la Lia Rumantscha da pudair purtar en pli ferm las ideas giuvnas e dad era realisar ellas. Ed il cumbat cuntinuescha cun ina nova suprastanza. Suenter la radunanza generala da la GiuRu 2007 bandunan Pia Valär e Chatrina Josty la suprastanza da la GiuRu.

La presidenta: Chatrina Josty

RAPPORT ANNUAL DA PUNTS – LA GASETTA GIUVNA

Durant l'onn da gestiun da PUNTS (schaner 2006 – december 2006) èn vegnidas producidas 11 ediziuns da la gasetta giuvna, per il plaschair da redactors e lecturs senza pli gronds problems u incaps. La redacziun s'ha en emprima lingua dà fadia da cuntinuar en la direcziun dals ultims onns.

Puntissimos

Il team da PUNTS ha producì 11 ediziuns en quest onn da gestiun. Ils nov puntissimos ed ils dus accents en successiun cronologica dal numer 140 al 150 èn stads: conscienza, frisuras, curaisma, siemis, malsaun, dumondas, trocca 7, VIP, pup, tamazi e pertge?. Temas perpetens tar la critica da la gasetta giuvna èn il cuntegn – da tempru pli u main schurnalistica – ed il

layout. Tut en tut pon ins però dir che PUNTS haja produci 11 bunas ediziuns – senza dentant trair a niz il potenzial maximal che las premissas ans lubissan. Entant ch’il layout e vegnì unifictà per las ediziuns normalas cun l’effect da meglra legibladad, è el tant pli experimental per las ediziuns d’accent.

Las numerusas rubricas che turnan en mintga numer han gidà a stabilir cuntinuitad en nosssa gasetta. Sper l’editorial, il container, l’engiavinera ed il profil dal mais è quai stà per il 2006 la tuppa schnorra, la WG, las schibettas dal mais, la seria mensila da fotografias, il giu dal mais e la seria d’artitgels davart la Regiun Surselva.

Da menziunar è che las duas serias tuppa schnorra dad Arno Camenisch e las schibettas da Patrick Capaul èn idas a fin il 2006 suenter differents onns.

Persunal

Tar il team da layout cun Donat Caduff, Martin Cantieni e Roman Schmid e tar il secretariat cun Maurus Blumenthal n’hai dà naginas midadas. Quella constanza ha segir er contribuì a la qualitat ed a la stabilitad da PUNTS.

Tar la redacziun hai dà insaquantas midadas:

Suenter plirs onns da grond engaschi ha Fadrina Hofmann bandunà la redacziun il favrer 2006 e Flurina Badel è entrada en la redacziun l’avrigl 2006. Uschia è la redacziun 2006 sa cumponida dad Ursin Lutz (chauredactor), Flurina Badel e Mevina Feuerstein (Engiadina), Silvana Derungs ed Annatina Nay (Surselva) e Gianna Sonder (Surmeir). Responsabels per las rubricas 2006 èn stads: Marc Bundi (seria mensila da fotografias), Arno Camenisch (tuppa schnorra), Patrick Capaul (schibettas dal mais), Chatri-na Josty (la WG) e David Bundi (giu dal mais).

Finanzas ed abunents

Cun expensas da CHF 57 251.60 ed entradas da CHF 57 560.85 hai dà in pitschen gudogn da 309.25 francs. Questa bilantscha positiva è surtut d’attribuir al fatg che en l’onn 2006 èn vegnidas producidas be 11 ediziuns empè da 12.

Per pudair producir en l’avegnir 12 ediziuns per onn sto la finamira pia esser dad augmentar las entradas cun dapli inserats, sustegns da differents fundaziuns e cun dapli abunents.

Plinavant vegni puspè a dar en l’onn nov pitschnas reducziuns tar las pajas. Il dumber d’abunents munta a radund 460. Quest dumber è stà pli u main constant ils ultims onns.

Vista en l’avegnir: En l’onn nov èsi da far quint cun expensas extraordinarias en il rom da la restructuraziun da PUNTS. Igl è planisà da dar a nosssa gasetta ina nova parita, da crear ina nova pagina d’internet e da lanschar da nov il product PUNTS cun differents artitgels da reclama.

L'avegnir

La constanza dals ultims onns ha era gì l'effect che l'entir manaschi da PUNTS è daventà in pau static. PUNTS ha fatg l'ultim temp nagina u be pouca canera!

Per quels motifs ha gì lieu il november 2006 ina tschentada extraordinaria per discutir davart l'avegnir da PUNTS. En quella è vegnì decidì da cumenzar finalmain cun las restructuraziuns concretas. L'entira organisaziun, dentant er la gasetta duain vegnir midadas. Nova organisaziun, nova gasetta cun nova parita, nova pagina d'internet, novs artitgels da reclama – ditg curtamain: Tut duai vegnir renovà en il decurs da l'onn 2007. La midada la pli impurtanta, gia realisada, è franc ch'i dat danovamain ina suprastanza da tschintg persunas che furma en il medem mument er gist la redacziun. Quest gremi prenda tut las decisiuns strategicas, redacziunals ed administrativas e sa cumpona dad in chouredatur, trais redacturas ed in responsabel per PR e reclama. Per il 2007 èn quai Ursin Lutz sco chouredatur, Flurina Badel, Silvana Derungs e Chatrina Josty sco redacturas e Martin Cantieni sco responsabel per PR e reclama. Plinavant surpiglia Aita Pult il post da secretariat e tar il layout remplazza Annatina Dermont Roman Schmid. Ina novaziun centrala è era che la suprastanza sa raduna ina giada per mais ad ina sesida da redacziun, quai per megliar la coordinaziun e la communicaziun en general, dentant era per pudair fixar ils puntissimos tenor actualitad per crear ediziuns pli schurnalisticas.

Per megliar la qualitat linguistica da nossa gasetta dastgain nus quintar davent dal 2007 cun l'agid da la Lia Rumantscha. Sin nossa dumonda ha quella numnadamain purschì in accumpagnament linguistic a las PUNTS. Cordial engraziament!

Central resta dentant tuttina che nus ans possian engaschar vinavant cun plaschair e senza pli gronds quitads en favur da PUNTS. Sche quellas premissas da basa èn garantidas, dastgain nus segir guardar cun buna speranza vers il proxim onn.

Grazia fitg!

Naginas PUNTS senza daners, nagins daners senza sponsurs e donaturs. Per il sustegn engrazia la gasetta giuvna a tut ils sponsurs, donaturs ed inserents – spezialmain a la Giuventetgna Rumantscha (GiuRu) sco editura ed a la Lia Rumantscha sco fautura principala, plinavant a la stampa Spescha & Grünenfelder ed a l'ARGO a Glion per la grondiusa collavuraziun. In grond grazia fitg er als fidaivels abunents, als lecturs ed a tut quels che crititgeschan, sustegnan e dattan adina puspè impuls a PUNTS.

Per il team da PUNTS: Ursin Lutz

<i>Presidenta</i>	Suprastanza Chatrina Josty, Bravuogn
<i>Vicepresident</i>	Martin Cantieni, Sagogn
<i>Cassier</i>	Oliver Nyffeler, Cuir
<i>Actuar</i>	Gion-Andri Cantieni, Sagogn
<i>Assessura</i>	Pia Valär, Zuoz

<i>Delegad(as)</i>	Gion-Andri Cantieni, Sagogn Annatina Nay, Trun Oliver Nyffeler, Igis
--------------------	--

<i>Suppleants</i>	Ursin Lutz, Rabius Dario Klaiss, Vella
-------------------	---

<i>Secretariat</i>	Team da PUNTS: Maurus Blumenthal, Ruschein
<i>Schefredactur</i>	Ursin Lutz, Rabius

5.10 Quarta Lingua

En il center da nossas activitads en l'onn da rapport è stada la realisaziun dal nov concept directiv per nossas activitads (da promoziun), concludì a chaschun da la radunanza annuala dals 3 da favrer 2006. Quel prevesa da:

1. augmentar la funcziun da punt da la Quarta Lingua tranter la Rumantschia e las ulteriuras trais linguas naziunalas
2. augmentar la preschientscha dal rumantsch grischun per meglierar il dialog tranter ils idioms e
3. mobilisar simpatisantas e simpatisants da la quarta lingua naziunala.

Suenter la radunanza generala en il teater Stock a Turitg è vegnì preschentà il toc «Aids – e tuts taschan» da Robert Heinrich Oehninger, Winterthur. Lina Frei-Baselgia ha recità a moda impressiunanta il monolog en rumantsch grischun. La represchentaziun ha mussà che las visitadras ed ils visitaders da las differentas regiuns rumantschas han chapì il text.

Sco quai ch'ins ha pudì leger en las medias han en il fratemp 23 vischnancas da scola decidì d'introducir il rumantsch grischun, quai che correspunda dad 80 a radund in terz. Nus avain exprimì a questas vischnancas nosa renconuschientscha per lur pass ed avain offert noss sustegn finanziel per projects spezialis.

Il project «IL QUADERN»

Ensemen cun la GiuRu, l'uniun da la giuventetgna rumantscha, ha la QL sviluppà il project IL QUADERN. La finamira è d'edir ina selecziun da texts actuals da giuvnas auturas e giuvens auturs rumantschs. Per cuntanscher in pli vast dumber da lecturas e lecturs potenzialis èsi previs d'edir in quadern biling – rumantsch grischun e tudestg. La concorrenza è vegnida publicada il zercladur 2006. La fin d'october eran 20 texts avant maun. Il november èn quels vegnids validads d'ina cumissiun independenta. Quella ha tschernì set texts da tschintg auturas e dus auturs.

La giuria è sa cumponida da:

- Gian Beeli, lic. fil. assistent per neuropsicologia a l'universitad da Turitg
- Renzo Caduff, lic. fil. assistent per rumantsch a l'universitad da Friburg
- Renata Coray, lic. fil. assistenta al seminari rumantsch a l'universitad da Turitg

- dr. Giovanni Netzer, scienzià da cultura, autur e reschissur da teater, Savognin
- prof. dr. Clà Riatsch, professer per rumantsch a las universitads da Turitg e Friburg.

La grupp da project, da la quala han fatg part Chatrina Josty, anteriura presidenta da la GiuRu, Kaspar Silberschmidt, vicepresidente da la QL e cussegliader da communicaziun, Pia Valär, persuna da contact da la GiuRu per il project IL QUADERN e Barbara Kürz, commembra da supranza da la QL e manadra da marketing NZZ libro –, quintan ch'IL QUADERN cumparia fin la mesadad dal 2007. Ella è actualmain vidlonder da segirar il rest da la finanziaziun dal project, al qual domaduas organisaziuns (GiuRu e QL) han dà pariticamain CHF 5000.– sco contribuziun iniciala. Vitiers vegn gronda lavur gia prestada ed anc da prestar da domaduas uniuns.

Per promoziun da la belletristica rumantscha ha la Quarta Lingua impundì il 2006 totalmain CHF 9000.–.

Il president: Anton Killias

	Supranza
<i>President</i>	Anton Killias, Turitg
<i>Vicepresident</i>	lic. oec. HSG Kaspar Silberschmidt, Turitg
<i>Actuar</i>	dr. Linus Bühler, Oberrieden
<i>Assessur(a)s</i>	dr. med. Anna Marie Hew, Turitg Barbara Kürz, Turitg Madlaina Peer, Turitg dr. Roman Truog, Turitg
<i>Delegad(a)s</i>	dr. med. Anna Marie Hew lic. oec. HSG Kaspar Silberschmidt dr. Roman Truog
<i>Suppleant</i>	dr. Roman Bühler

5.11 Cuminanza da mussadras rumantschas

Da la suprastanza da la Magistraglia da scolina Grischun (MSGR) fan part per il mument: Franziska Kouaté-Krüsi (presidenta), Tania Badel (co presidenta), Barbara Huonder-Caluori (actuara), Erica Rada-Spreiter (DECA, MGR) ed Annetta Derungs (cassiera).

Las uniuns KgGr (Kindergartengraubünden) e la CMR (Cuminanza da las mussadras rumantschas) han fatg diever da la pussaivladad da prender posiziun davart il project Scola grischuna 2010, il qual è vegnì elavurà dal Cussegl grond. Nus sustegnain tranter auter la proposta d'integrar la lescha da scolina en la lescha da scola, sco era la scolina obligatoria durant dus onns (per infurmaziuns pli detagliadas: www.legr.ch).

Il settember èn las uniuns KgGr e CMR s'unidas ad ina nov'uniun MSGR (Magistraglia da scolina Grischun) ed han promulgà ils novs statuts.

Ultra da quai ha ina gruppa da lavur actualisà nossa broschura da scolina. Quella broschura pon ins retrair en tut las trais linguas chantunalas.

Per la Magistraglia da scolina Grischun

La co-presidenta: Tania Badel

	Suprastanza
<i>Presidenta</i>	Franziska Kouaté-Krüsi, Cuira
<i>Co-presidenta</i>	Tania Badel, Bever
<i>Actuara</i>	Barbara Huonder-Caluori, Cuira
<i>Cassiera</i>	Annetta Derungs, Glion
<i>Assessura</i>	Erica Rada-Spreiter, Trin

Sessiun a Flem: Center da Visita – Karl Heiz, directur da Rätia Energia; Luzi Bärtsch, president dal cussegl d'administraziun da Rätia Energia e Stefan Engler, cusseglier guvernativ

HIGA :terraramantscha – dr. Giusep Nay, anteriur president dal Tribunal federal e Gion A. Derungs, secretari da la LR

6. RENDAQUINT DA LA LIA RUMANTSCHA 2006

Quint 2006

	quint onn current	quint onn avant	preventiv onn current
ENTRADAS			
Retgav tras commerzi	267 620	238 711	216 000
Retgav tras purschida da servetschs	592 511	614 283	446 000
Retgav SLING	89 109	82 867	110 000
Retgav regular	2 467 847	2 459 500	2 460 000
Ulteriuras entradas	358 671	-163 365	94 000
Entradas projects	36 729	120 891	10 000
Total entradas	3 812 486	3 352 886	3 336 000
EXPENSAS			
Expensas per rauba da commerzi	365 929	224 891	210 000
Custs persunal	2 201 058	2 129 528	2 212 000
Custs localitads, maschinas, energia	182 516	99 663	104 000
Custs d'administraziun + EED	158 432	117 051	119 000
Custs da publicitad	89 707	52 911	45 000
Contr. regiuns / uniuns afiliadas	170 572	360 000	170 000
Contribuziuns ordaifer	238 237	214 630	340 000
Custs divers	17 461	19 870	19 000
Expensa SLING	89 109	82 867	110 000
Custs per projects	291 264	-	-
Entradas(-)/expensas ord finanzas	-1 013	-722	-2 000
Total expensas	3 803 271	3 300 689	3 327 000
Surpli entradas / expensas(-)	9 215	52 197	9 000

Bilantscha per 31-12-2006

	saldo per 31-12-2006	saldo per 31-12-2005	saldo per 31-12-2004
ACTIVAS			
Daner current	772 244	418 488	-14 381
Debiturs	296 088	288 194	169 004
Inventari cudeschs	2	2	2
Transitorias activas	72 796	–	–
Maschinas e mobigliar	24 004	4	4
Participaziun e diversas	2	2	2
Total activas	1 165 137	706 690	154 631

PASSIVAS			
Impegn a curt termin	130 809	454 103	163 242
Emprests	2 194	–	–
Projects	3 905	3 885	3 885
Transitorias passivas	429 396	6 000	8 000
Reservas	38 000	252 000	41 000
Donaziuns	562 240	1 323	1 323
Facultad	-1 407	-10 622	-62 819
Total passivas	1 165 137	706 690	154 631

Rapport dal post da revisiun da la

LIA RUMANTSCHA (LR)

Sco post da revisiun avain nus controllà la contabilitad ed il quint (bilantscha, quint da gudogn e sperdita) da la Lia Rumantscha per l'on da gestiun terminà ils 31 da december 2006.

Nossa controlla avain nus fatg tenor ils princips renconuschids che la controlla sto vegnir planisada ed exequida uschia ch'ins eruescha cun gronda segirezza sbagls essenzials en il quint annual. Nus avain examinà ils posts e las indicaziuns dal quint annual cun agid dad analisas e retschertgas sin basa d'emprovas da controlla. Plinavant avain nus giuditgà l'applicaziun dals princips da facturaziun relevants, las valitaziuns generalas e la preschentaziun dal quint annual sco entir. Nus essan da l'opiniun che nossa controlla saja l'in basa suffizienta per noss giudicament.

La dimensiun da la controlla e nossas constataziuns pertutgant la controlla avain nus nudà en in rapport separà. Quest rapport avain nus elavurà per mauns da la regenza, da la suprastanza e da la cumissiun da gestiun da la LR.

Tenor noss giudicament correspundan la contabilitad ed il quint annual a la lescha ed als statuts.

Nus recumandain dad approvar quest quint annual.

7550 Scuol, 3 avrigl 2007

LISCHANA FIDUZIARIA SA

Andri Lansel
Fiduziari cun attestat da
manster federal
revisur principal

Reto Filli
Fiduziari cun attestat da
manster federal
revisur

Sessiun a Flem: Center da Visita – pavigliun da musica

HIGA :terraramantscha – insla «Made in Rumantschia»